

2. HAZKUNDEA BERRESKURATZEKO HARTUTAKO NEURRIAK

2.1 Moneta politika eta pandemiaren eragina finantza sektorean

Covid-19aren pandemiaren inpaktua aurrekaririk gabeko erronka izan zen nazioarteko mailan eta banku sektoreak zein finantza sistemak, oro har, aurre egin behar zioten erresilientzia proba handiena 2008ko finantza krisi handiaz geroztik. Finantza erregulazioaren eta gainbegiratzearen arloko erantzukizunak dituzten nazioarteko erakundeek azkar eta irmo erantzun zuten, eta helburua izan zen nazio mailan gauzatutako jarduerak koordinatzea eta, horrela, ekonomia errealdaren finantzaketa jarraitua ziurtatzea. Gobernuak eta banku zentralak neurriak hartu zituzten zergen eta moneta politikaren arloan, hainbat inpakturi aurre egiteko, bai produkzio sektoreetan eta etxeetan, bai finantza merkatuetan eta likidezia eskuratzeko orduan. Izan ere, 2020. urtean lehen aldiz banku zentralen arteko ekintza koordinatuak onartu ziren dolarretan likidezia errazteko, banku nagusien erreferentzia tasak orokorrean murriztu ziren ekonomia laguntzeko, eta ekonomia suspertzeko mekanismo indartuak ezarri ziren, hedapen kualitatiboko programen bidez (QE) batez ere.

2021ean, pandemia kontrolatzen joan zen heinean, eta, bereziki, txertoen agerpenaren ondoren, ekonomiaren suspertze iraunkorraren ikuspegia indarra hartuz joan zen, eta horrek, moneta politikako eta zerga politikako neurri ultralaxo eta egokituekin batera, inbertitzeko sentimendua areagotu zuen, urteak aurrera egin ahala suspertuz eta indarra hartuz joan zena. Munduko susperraldiak aurrera egin zuen heinean, funtsezko lehengaien, bitarteko sargaien eta zerbitzu logistikoen eskariak eskaintza erabilgarria gainditu zuen, eta horrek prezio hazkor eta lurrunkorrak eta inflazioaren igoera handia eragin zituen. Hasiera batean, inflazio hori iragankorra izango zela pentsatu zen.

Egoera horren aurrean, 2021eko azken zatian zenbait banku zentralek finantzaziorako baldintzak neurritz doitzten hasia erabaki zuten. Erreserba Federala *tapering* delakoa murrizten hasi zen, eta banku zentral batzuk, besteak beste Ingalaterrako Bankua, Brasilekoa eta Zeelanda Berrikoa, beren esku hartze interes tasa handitzen hasi ziren. Europako Banku Zentralak (EBZ) uste zuen inflazioaren gertakaria puntuala zela eta egokitzen jo zuen hazkundera lehentasuna ematea prezioen gaitetik, eta, beraz, 2021ean ez zuen inolako aldaketarik egin bere politiketan. Errusiak Ukraina inbaditu ondoren eta prezioen etengabeko igoeraren ondorioz, EBZk bere tonua gogortu behar izan zuen. Horrela, martxoan amaitu ziren pandemiari aurre egiteko larrialdiko erosketa programaren (PEPP) erosketa garbiak, 2022ko hirugarren hiruhilekoaren hasierarako aktiboak erosteko programaren amaiera iragarri zuen, eta, ondoren, interes tasen lehen igoera 2022ko uztailan izango zela jakinarazi zuen. Fed-ek, bestalde, normalizaziorako bidea hasia zuen, eta 2022ko martxotik ekainera bitartean hiru aldiz handitu zuen bere esku hartzeko interes tasa, %1,5-%1,75 mailaraino. Ingalaterrako Bankuak %1,0raino igo zuen maiatzean bere erreferentziatzeko tasa, 2009tik izan duen mailarik altuena baita, eta Brasilgoak, berriz, %13,25eraino igo zuen, apirilean %12,0tik gorako inflazioa kontrolatzeko ahaleginean.

Banku zentralen interes tasak
26. taula

	01-05	06-10	11-15	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Eka-22
Europako Banku Z.	2,5	2,4	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,00	0,00
Erreserba Federala	2,1	2,1	0,30	0,75	1,5	2,5	1,75-1,5	0,25-0,0	0,25-0,0	1,5-1,75
Japoniako Bankua	0,0	0,2	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Ingalaterrako Bankua	4,2	2,7	0,5	0,25	0,5	0,75	0,75	0,1	0,25	1,0
Txinako Bankua	2,5	6,0	5,7	4,35	4,35	4,35	4,15	3,85	3,80	3,70
Indiako Bankua	7,1	6,5	7,8	6,25	6,00	6,50	5,15	4,0	4,0	4,9
Brasilgo B. Z.	17,4	11,6	10,9	13,75	7,00	6,5	4,5	2,0	9,25	13,25

Iturria: Europako Banku Zentrala, Reuters Agentzia eta Espainiako Bankua.

Japoniako Bankua joera horretatik aldendu zen, eta interes tasa oso apalei eutsi zien, eta inolako aldaketarik gabe. Moneta agintariek erabaki zuten suspertzeko joera epela inflazioaren edozein presioaren aurretik jartzea. Beste aldetik, azken hori oso txikia izan zen, baita ongietorria ere, kontuan hartuta herrialde horretan deflazioa 2021. urte osoan ezarrita zegoela. Yenaren erorketa bortitz eta jarraituak bakarrik baldintza zezakeen, une honetan, herrialde hartako moneta politika.

Txinako Herri Bankuak, azkenik, hazkunde ekonomikoa bultzatzeko asmoz, oinarrizko 10 puntutan murriztu zuen interes tasa.

Hala, 2021aren amaieran, bazirudien ekonomiak eta merkatuek pandemiaren aurreko hazkunde bideari heldu ziotela berriro, eta kezka bakarra inflazio gorakor baina iragankor baten bilakaera zen, nolabaiteko lasaitasun ezarekin, diru pizgarriak pixkanaka kentzeak ekar zitzakeen ondorioengatik. Agertoki horretan, 2022ko otsailean, gerra piztu zen. Errusiak Ukraina inbaditu zuen eta nazioarteko finantza merkatuak ezegonkortu zituen.

Europar Batasunak, AEBek, Kanadak eta Erresuma Batuak azkar batean erabaki zuten zigor batzuk ezartzea, Errusia inbasioaren aurrean atzera egitera behartzeko, baina, neurri horiek gogorrak izan arren, Putinek jarraitzea erabaki zuen. Zehazkiago adierazita, inbasioaz geroztik, Europar Batasunak sei zigor pakete onartu ditu Errusiaren aurka, gerra ekonomiko moduko batean. Zigor horiek 2014tik zeuden zigorrei gehitu behar zaizkie, Kremlinek Krimea anexionatu ondoren, Errusiako moneta, haren finantzak, teknologia, sektore ekonomiko bakoitza eta haren politikari eta oligarka nagusiak kolpatzeko. Neurri horiek pixkanaka-pixkanaka ezarri dira, eta lau kategoriatan sailka daitezke: finantzarioak, merkataritzakoak eta industriakoak, pertsonalak eta bestelakoak (diplomatikoak, komunikabideak eta lankidetzak ekonomikoak).

Finantza alorreko zigorrek eragina dute zuzenean entitate jakin batzuetan (Errusiako banku merkatuaren %70ean) eta Errusiako eta Bielorrusiako banku zentraletan. Neurri nagusien artean, aktiboak eta Errusiako eta Bielorrusiako banku zentralak nazioarteko dibisetan erreserbak eskuratzeko aukera izoztea daude, baita horiekin jarduteko debekua ere. Gainera, SWIFT finantza mezularitzako sistemara sartzea debekatu zaie Errusiako zazpi bankuri eta Bielorrusiako hiruri aurtengo martxoaren 12tik, bai eta nazioarteko finantza merkatuetan eragiketak egitea ere, apiriletik. Neurriek, halaber, nabarmen mugatzen dituzte Errusiak EBn dituen finantza fluxuen sarrerak, debekatu egiten baitute balore jakin batzuk gainditzten dituzten nazionalen edo egoiliar errusiarren gordailu berriak onartzea, bai eta eurotan izendatutako baloreak bezero errusiarrei saltzea ere.

Merkataritza eta industria zigorren artean, garrantzitsuenak Errusiako energia sektoreari eragiten dio, sektore horren motor ekonomiko nagusia baita. Berrikuntzarako gaitasuna oztopatzeko asmoz, Errusiara petrolioa eta, oro har, energia sektorea fintzeko teknologia esportatzea debekatu da, industria nuklearra izan ezik. AEBak haratago joan ziren eta martxotik Errusiatik etorritako petrolioa, gas likidotua eta ikatza inportatzea debekatu zuten. Europar Batasunak oraingoz mugatu

egin du betoa ikatzaren inportaziora, kontinente zaharrak Errusian duen mendekotasun energetiko garrantzitsuagatik, eta burdinaren eta altzairuaren sektoreetan funtsezkoak diren produktuengatik. Hala ere, Europako Batzordeak 210.000 milioi euroko plan baten berri eman zuen maiatzean, Europak 2027an Errusiako erregai fosilen mende egoteari uzteko eta Moskutik urruntzea aprobetxatzeko, energia berderako trantsizioa bizkortzeko.

Era berean, puntako teknologiarako eta merkataritzarako sarbidea mugatzeko neurriak aplikatu dira funtsezko sektoreetan, hala nola energiaren eta garraioaren sektoreetan, goi teknologiako ondasunak esportatzeko debekuarekin (erdieroaleak edo hegazkingintzako osagaiak), baita Errusiako findegiak modernizatzeko beharrezko osagaiak esportatzeko ere, eta horien energia sektorean inbertsioak debekatuz. Orobat, hainbat zehapen jarri dizkiote Errusiako garraioari, airez eta itsasoz, giltzarri baitira kanpotik hornitzeko eta konektatzeko. Hegazkin errusiarrei, komertzialei zein pribatuei, aireko espazioa ixtea erabaki zen.

Errusiako industria siderurgikoa ere kaltetuetako bat izan da. Debekatu egin zen produktuak inportatzea, erostea eta garraiatzea, hala nola hodiak, txapak eta alanbreak. Era berean, ezin da Errusian erabiltzeko luxuzko produkturik esportatu edo saldu. Besteak beste, edari alkoholduak, kosmetikoak, erlojuak eta harribitxiak (300 eurotik gorakoak); gailu elektronikoak (1.000 eurotik gorakoak) edo ibilgailuak (50.000 eurotik gorakoak).

Azkenik, zigor pertsonalei dagokienez, Europar Batasunak, neurrien bultzatzaileak, Errusiako zenbait oligarkaren aktiboak izoztu zituen, eta Donestk eta Luhansken independentzia onartzearen alde bozkatu zuten Errusiako Dumako 361 kideei bidaiatzea debekatu zien, hori izan baitzen Putinen “aitzakia” Ukraina inbaditzeko. Erresuma Batuak ere izoztu egin ditu hainbat oligarkaren aktiboak. Guztira, ekainaren erdialdean, banakako neurri murriztaileak 654 pertsona eta 52 erakunderi aplikatzen zitzaizkien, eta horien artean daude ondasunak ibilgetzea eta zerrendan dauden pertsona eta erakundeen eskura funtsak jartzeko debekua. Gainera, zerrendan dauden pertsonen aplikatzeko moduko bidaiatzeko debeku batek galarazi egiten die EBko lurraldean sartzea edo bertatik ibiltzea.

Gatazka belikoak egun gutxi batzuetan ezabatu zituen 2021ean berreskuratutako eta metatutako irabazi guztiak, pandemiak 2020an izandako beherakada handiaren ondoren. Zigorrak Errusiarentzat bakarrik diren arren, gainerako ekonomiak ez dira egoeratik at geratzen ari, izan ere, hegakortasuna eta arriskuarekiko ezinikusia merkatu guztietara zabaldu da.

Zehatzago esanda, 2021ean, banku zentralek merkatuetan likidezia injeztatzeke zuten erosteko goseak, 2021eko lehen erdian inflaziorik ez egoteak eta zorro zuhurrenak bilatzeak nabarmen murriztu zituzten zor subirano nagusien errentagarritasunak. Izan ere, pandemiarekin lotutako albiste negatiboek (kutsatzeen gorakada, konfinamendu berriak) ozta-ozta eragin zioten zor subiranoari. Hori aldatu egin zen inflazioaren presioak areagotu zirelako eta horrek epe laburrean moneta politikak gogortzea ekar zezakeelako. Hala eta guztiz ere, errentagarritasunaren hazkundera murriztu egin zen urtean zehar, eta aurreko aldietan erregistratutako batez bestekoaren oso azpitik kokatu zen.

10 urterako zor publikoaren errendimendua
27. taula

	Errendimendua (%)					Alemaniarekiko aldea (oinarri puntuak)				
	08-13	14-19	2020	2021	2022-eka	08-13	14-19	2020	2021	2022-eka
Alemania	2,40	0,31	-0,58	-0,18	1,37	0	0	0	0	0
Frantzia	2,99	0,69	-0,34	0,19	1,95	59	38	23	37	59
Italia	4,83	1,92	0,52	1,19	3,39	241	161	110	136	203
E. Batua	2,88	1,38	0,20	0,97	2,24	47	106	77	115	87
Espainia	4,64	1,38	0,06	0,60	2,46	224	107	63	77	109
Irlanda	5,85	0,81	-0,30	0,25	2,01	344	50	27	43	64
Portugal	6,90	2,19	0,06	0,49	2,46	451	188	64	66	109
Grezia	13,00	5,84	0,63	1,31	3,62	1.059	553	120	149	225
AEB.	2,67	2,32	0,91	1,50	2,97	26	201	149	168	161
Japonia	1,02	0,11	0,02	0,07	0,23	-139	-20	60	25	-114

Iturria. Espainiako Bankua.

2022an hau guztia aldatu egin zen. Banku zentralek berehala igo zituzten tasak, eta, horren ondorioz, zorra saldu zuten aktibo seguruagoak lortzearen truke. Ondorioz, bonuen prezioek behera egin zuten, eta errentagarritasunak, berriz, gora, azken urteetan ikusi gabeko mailetaraino. Are gehiago, 10 urterako muga eguna duen Espainiako bonuak %3ko muga gainditu zuen ekainaren erdialdean, 2014ko maiatzetik lehen aldiz. Errendimenduen hazkunde handi hori zor periferiko osora hedatu zen (Grezia %4,6, Italia %4,2, Portugal %3,1), eta arrisku sariak igo egin ziren, 2020ko apirileko maximoetan kokatu baitziren, koronabirusaren pandemiak eztanda egin ondoren. Arrisku sarien narriadura azkar horrek eskualdeko herrialde zorpetuenen finantza egonkortasunari eta

zorraren iraunkortasunari buruzko kezka areagotu zuen, eta ekainean EBZk premiazko bilera bat egin behar izan zuen. Bilera horretan, zatiketaren aurkako «tresna» bat aktibatzea erabaki zen, zorraren merkatuak baretzeko eta pandemian eskuratutako bonuak malgutasunez berrinbertitzeko. Horren ondoren, errendimenduek beheranzko bide leuna hasi zuten.

Nazioarteko burtsen bilakaerari dagokionez, pandemiaren bigarren urtea errusiar mendi bat izan zen errenta aldakorrean, birusak eragindako etapa desberdinek eragindako gorabeherekin. Hala eta guztiz ere, urteko balantzeak irabazi handiak ekarri zituen. Inbertsio sentimenduaren hobekuntza erlatiboari esker, burtsa indize nagusiek arnasa hartu zuten; izan ere, inflazioaren presioek, omikron aldaeraren kutsatze errekorrak eta moneta pizgarriak kentzeko iragarpenek ez zuten eragotzi S&P 500 (gehieneko maila historikoetan) eta EuroStoxx50 (+%26,9 eta +%21,0 urtean, hurrenez hurren) 2021ean mende honetako urteko irabazien hirugarren erregistrorik onena izatea. Europako eta AEBetako indizeek maila errekorretan kotizatu zuten bitartean, Ibex-35ek pandemiaren aurreko mailen azpitik amaitu zuen 2021a. Espainiako parkeak ez zuen hain susperraldi lehergarria izan, eta %7,9ko errebalorizazioa baino ez zuen erregistratu. Gorabidean dauden herrialdeetako indizeek jarri zuten notarik ezatseginena (MSCI Emerging Markets indizeak -%4,6ko nota jaso zuen urtean), pandemiaren ondoren susperraldi erritmo txikiagoagatik eta arrisku idiosinkratikoen interferentziagatik.

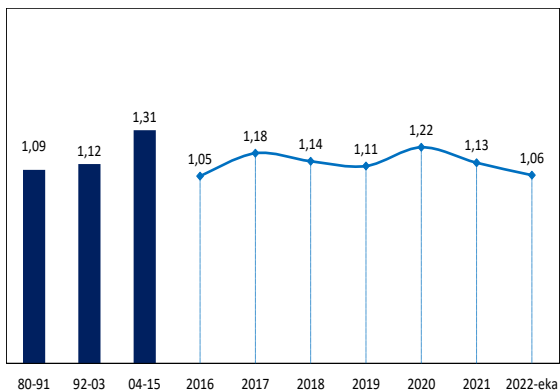
2022ko egun gutxi batzuk besterik ez zuen iraun panorama berde horrek. Urtarrilaren amaieran Errusiak Ukrainan esku hartze armatu batekin mehatxatzen zuen, NATO bere eraginpeko eremuko herrialdeetara zabaltzea geldiarazten ez bazen. Analistek eta inbertitzaileek gertatzeko aukera gutxi zituzten arren, hegazkortasunak burtsak inbaditu zituen eta egoerak okerrera egin zuen inbasioa gauzatu zen unean. Urtarrilean, mundu osoko burtsek galera handiak izan zituzten, eta ekonomiaren moteltzearen eta, are, atzeraldia beldurra handitu ahala, gora egin zuten. Horrela, ekainera arte, Nasdaq-a %30,98 jaitsi da, eta murrizketak %17,75era iritsi dira Dow Jonesen eta %22,9ra S&P 500 merkatu beherakarian sartu den batean, bere maximoetatik %20ko beherakada gainditu baitu. 2021ean ez bezala, Ibex-35 da orain arte beherakada txikiena izan duena. Oraingoz, galerak %4,9koak dira.

Kapitalek ihes egin zuten burtsetatik babesleku aktiboetara igarotzeko, arriskuarekiko ezinikusia dagoenean ohikoa den bezala. Izan ere, 2021eko maiatzean euroak balioa galtzeko bideari ekin zion dolarraren aldean, eta horrek bere ekonomiaren sendotasuna eta Erreserba Federalak interes tasak eurogunean baino askoz lehenago igotzeko aurreikuspena baliatu zituen. Zehazki, euroa 1,22 dolarretik gora kotizatzen iritsi zen dolarraren truke 2021eko maiatzaren 20an, eta, ordutik, beheranzko bidean murgildu da, eta 2022ko ekainean 1,04 dolarrera iritsi da euroaren kotizazioa.

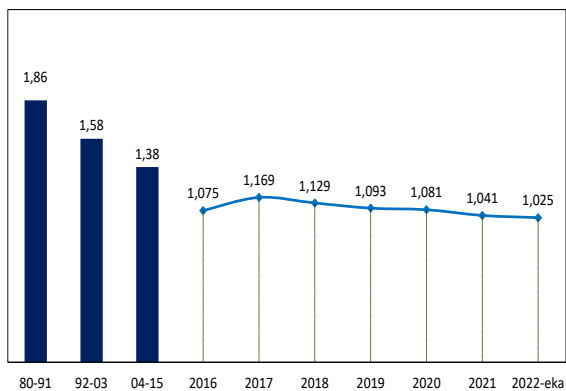
Azken 12 hilabeteetan, euroak balioaren %11,6 galdu du dolarraren aldean. Libera esterlinaren eta franko suitzarraren aldean ere balioa galdu zuen euroak. Yenaren aurrean bakarrik eutsi zion goranzko joerari, merkatuek aurreikusten baitute Japoniako Bankuaren moneta politikaren gogortzea EBZrenaren ondorengoa izango dela.

EBZk euroarentzat ezarritako truke tasa ofizialak. Moneta unitateak euro bakoitzeko
31. irudia

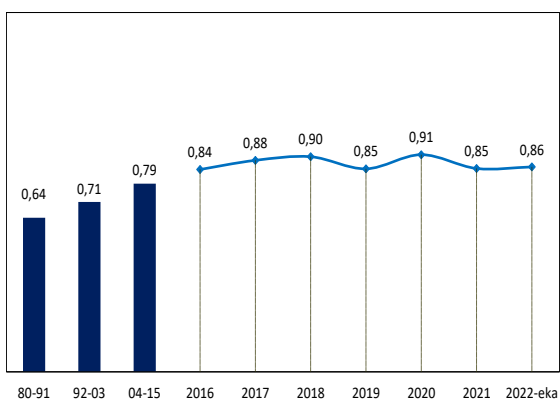
Dolarra

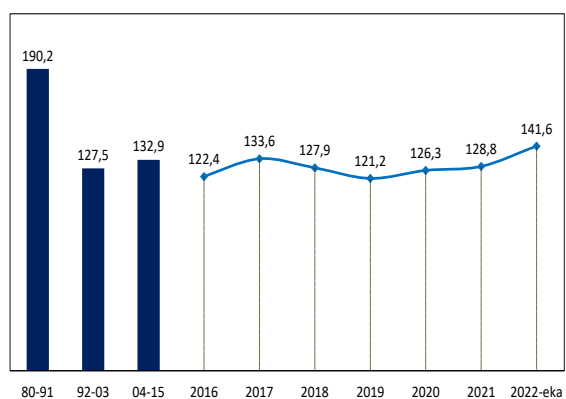
Suitzako frankoa

Libera esterlina

Yena

Iturria: Espainiako Bankua.

Mendebaldeak Errusiari ezarritako zigorrek bere dibisa eta poltsa hondoratu zituzten hasiera batean. Zehazki, errubloak balioaren %40 baino gehiago galdu zuen dolarraren eta euroaren aldean, 0,0061 euro errubloko eta 0,0072 dolar errubloko kotizatzerira iritsi baitzen. Aldi berean, Moody's agentziak Ca ratingerraino jaitsi zuen, zabor bonutzat hartzen dena eta Moskuko zorrari ordaindua ez izateko probabilitate handia esleitu zion. Egoera horren aurrean, Errusiako gobernuak erreferentziazko interes tasa %9,5etik %20,0ra igotzea erabaki zuen, bankuei injekzio handiak egin zizkien, atzerriko inbertitzaileek Errusiako finantza aktiboak saltzeko murrizketa ugari ezarri zituen, eta Moskuko burtsa %33 jaitsi ondoren, hilabetez ixtea erabaki zuen. Neurri horiei esker, errubloa berreskuratu ahal izan da denbora errekorrean, hilabete geroago inbasioaren aurreko mailetan kotizatzen baitzuen.

Mendebaldeko zigorrek energia saltzea barne ez hartzeak errubloari mesede egin dio. Are gehiago, Errusiako gobernuak hain indartsu ikusten du bere dibisa, non bere erreferentzia tasa birritan jaitea erabaki duen, %11ra arte. Burtsak ere galdutakoaren zati bat berreskuratu du, ekainean bakarrik %31 baino gehiago. Hala ere, MOEXen galerak %28,6koak izan dira urtearen hasieratik.

Gordailuen bilakaera 28. taula

Urte arteko aldakuntza tasak eta milioi euro

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2008-2021 arteko aldea	
							Milioi €	Tasak
Guztira	1,9	4,7	2,3	6,6	5,7	4,7	19.816,3	26,0
Gordailu publikoak	-0,2	11,2	36,6	8,9	27,1	53,1	3.611,7	63,0
Gordailu pribatuak	2,0	4,4	0,9	6,5	4,4	1,2	16.204,6	22,9
Ageria eta aurrezkia	15,4	20,9	6,6	11,4	9,0	5,1	52.190,4	193,4
Epera	-16,6	-27,3	-17,3	-13,5	-20,1	-26,6	-35.985,9	-82,4

Iturria: Espainiako Bankua.

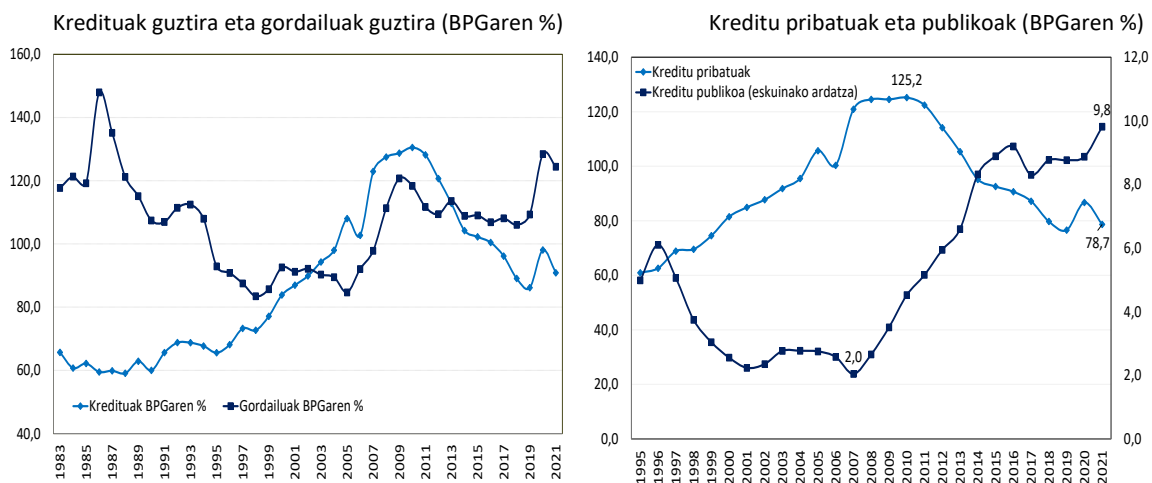
Familien finantza osasunari dagokionez, INEren datuen arabera, Espainiako familiek 2021ean beren errenta erabilgarriaren %11,4an kokatu zuten aurrezpen tasa, 2020an erregistratutakoa baino 3,6 puntu txikiagoa, orduan lortu baitzen aurrezpenaren maximo historikoa covid-19aren

pandemiagatik. Tasa txikiago hori ulertzekoa da, kontsumoak eta inbertsioak nabarmen egin baitzuten gora 2021ean, 2020an murrizketek eta jarduera ekonomikorik ezak baldintzatuta.

Hala eta guztiz ere, aurrezki maila handia izan zen berriro, eta horrela jaso zen EAEko eragileen gordailuen bilakaeran, 96.160 milioi euro inguru inbertitu baitzituzten horietan, aurrekaririk gabeko maila, eta 2020ko erregistroa baino ia 4.300 milioi handiagoa. Horrekin jadanik bost urte dira etengabeko maximoak kateatu direla. Izan ere, burtsek urte amaieran errebalorizazio handiak izan zituzten arren, pandemiaren ondoriozko ziurgabetasunak eta olatu berrien agerpenak inbertsiogileak aktibo seguruagoetan inbertitzearen alde egitera eraman zituen. Gordailu publikoek zein pribatuak hazkunde positiboak izan zituzten eta, gordailu publikoen kasuan, orain arte erregistratutako zenbatekorik handiena metatu zuten. Gordailu pribatuak, bestalde, 86.815 milioi euro inguru izan ziren, bigarren erregistrorik onena, beste behin ere ageriko gordailuek sostengatu zutena, sektore pribatuak egindako ezarpenen %91,2 metatu baitzuten. Sektore pribatuak kontratatutako eperako gordailuek berriro galdu zituzten jarraitzaileak, eta 7.637 milioi euro izan ziren guztira, 1990eko lehen hiruhilekotik izan duten kopururik txikiena.

Kredituen eta gordailuen alderaketa. BPGaren %

32. irudia

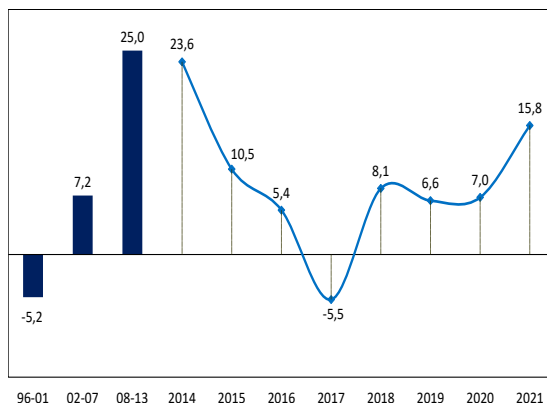

Iturria: Espainiako Bankua eta Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritza.

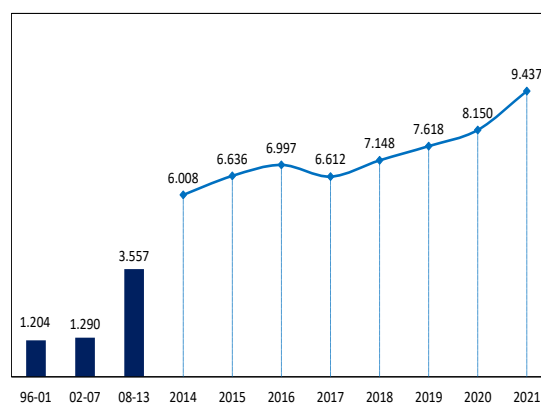
Gordailuen gorakada berri horri esker, EAEko ekonomiak saldo positiboa izan zuen ekonomiaren finantzaketan esku hartzen duten banku sistemako tresna nagusien artean: kredituak eta gordailuak. Zehazki, 2021ean, gordailuek ia 26.000 milioi eurotan gaintu zituzten kredituak, errekor berri bat.

Kredituen bilakaera 33. irudia

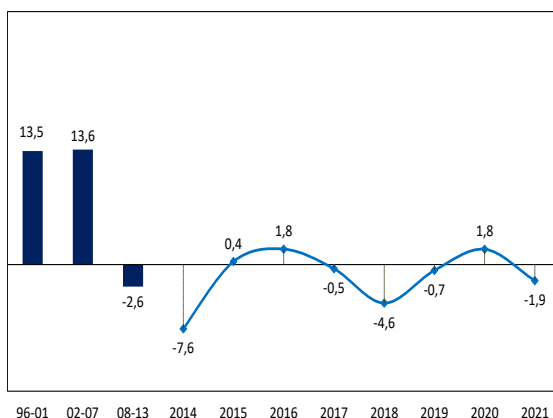
Arlo publikoari emandako kredituak. Aldakuntza tasak

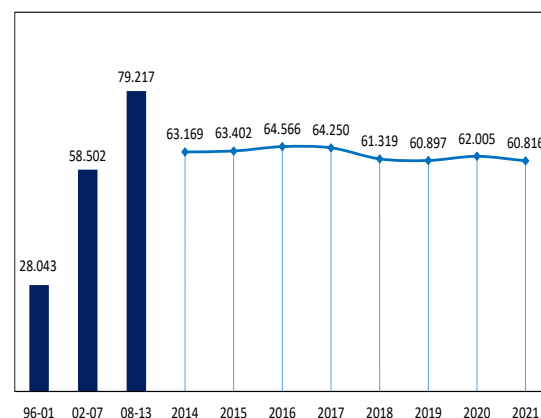
Arlo publikoari emandako kredituak. Milioi euro

Arlo pribatuari emandako kredituak. Aldakuntza tasak

Arlo pribatuari emandako kredituak. Milioi euro

Iturria: Espainiako Bankua.

Kredituen bilakaerari dagokionez, likidezia beharrak finantzatzeko funtsen eskaerek gorakada handia izan zuten 2020ko bigarren hiruhilekoan, osasun krisiak eragindako murrizketen ondorioz. Ondoren, banku maileguen eskariak beheranzko joerari eutsi dio 2021eko azken hiruhilekora arte. Itxura guztien arabera, enpresa batzuek 2020an metatutako likidezia koltxoien zati bat erabili dute, eta beste batzuek finantzaketaren zati bat errenta finkoko banku-maileguekin ordezkatu dute, eta horrek kredituen eskaria murriztea eragin du. Familiek ere antzera jokatu zuten. Gastu berrietako batzuk pandemian pilatutako aurrezkiarekin finantzatu dira, eta ziurgabetasunaren ondorioz, etxeko kontuak onbideratzen jarraitu dute.

Horregatik guztiagatik, EAEko eragileen kreditu osoa %0,1 baino ez zen hazi 2021ean, zorpetze publikoaren hazkundera bultzatuta (%15,8), pribatua %1,9 murriztu baitzen. Izan ere, sektore pribatuaren zorpetzea txikiena izan zen 2004tik, eta sektore publikoarena, berriz, maximo berri bat.

Interes tasen igoerak analisi hori guztia alda lezake, beraren hedapen uhina ekonomiaren geruza guztietan sartuko baita, erremediorik gabe. Alde batetik, familiek gehiago ordainduko dute beren kredituengatik –gordailuengatik askoz gehiago jaso gabe–, eta horrek familien unitateek zorrak ordaintzeko duten gaitasuna okertzea ekar lezake. Halere, tasen igoera neurritzkoa bada, hasiera batean eurogunean espero dena bezala, familiengan eragin ez oso esanguratsua izan lezakeen, neurri handi batean, tasa finkoko hipotekek hartu duten pisuari esker. Izan ere, 2021eko hasieratik, tasa finkoan sinatutako hipoteken kopurua handituz joan da, eta 2022ko lehen hiruhilekoan, argitaratutako azken datua hori baita, hipoteka guztien %72,3 izan da. Bestalde, enpresei ere gehiago kostatuko zaie finantzaketa lortzea, eta Estatuari are zailagoa izango zaio pandemiatik jasotako zorpetze handia murriztea eta kontu publikoak koadratzea.

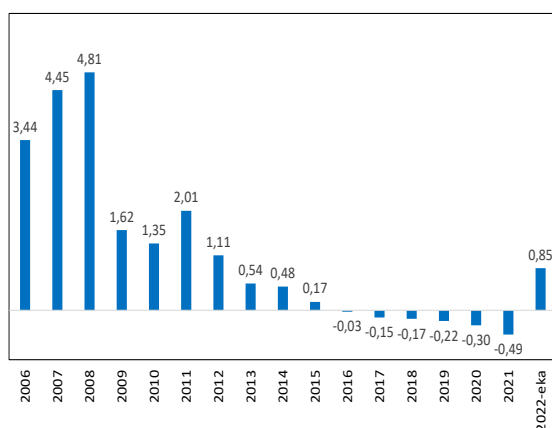
Izan ere, interesak ordaintzeko karga aurtengo uztaileko ezarritako tasen igoera baino askoz lehenago hasi da. Espainiako Bankuaren apirileko azken datuen arabera, ETEetarako kreditu berrien interes-tasa –250.000 eurorainokoa– %2,91raino igo zen, 2021eko batez bestekoaren gainetik, eta kontsumorako eman berri diren kredituena %5,91koa izan zen, aurreko urteko hil berean erregistratutakoa baino apur bat handiagoa. Goranzko joera leun horretatik urrun, euriborra dago, balio minimoetatik –2021ean %0,5aren azpitik zegoena–, eta lurralde negatiboan mantendu da urte osoan, 2022ko apirilean lurralde positiboa berreskuratzera eta ekainaren erdialdean, EBZren larrialdi bileraren ondoren, %1,067ra igo da, edozein aurreikuspen aise gainditzen duen balioa. Horrela, euriborra ia hamarkada batean ikusi gabeko mailetara itzuli da; izan ere, 2012ko uztailearen 23ra jo behar da %1etik gorako maila aurkitzeko.

Euriborraren igoera horrek hipoteken urteko berrikuspenean kuotak handitzea dakar, eta Espainiako Altxorrek errentagarritasun handiagoa eskaini beharko du bere zorra inbertitzaileei saltzeko. Hala ere, oraingoz, euriborrean eta zor subiranoan ikusten diren goranzko tentsioak gorabehera, kredituaren makineriak funtzionatzen jarraitzen du, eta bankuek likidezia ugari dute, oraingoz tasa baxuetan maileguak ematen jarraitzeko.

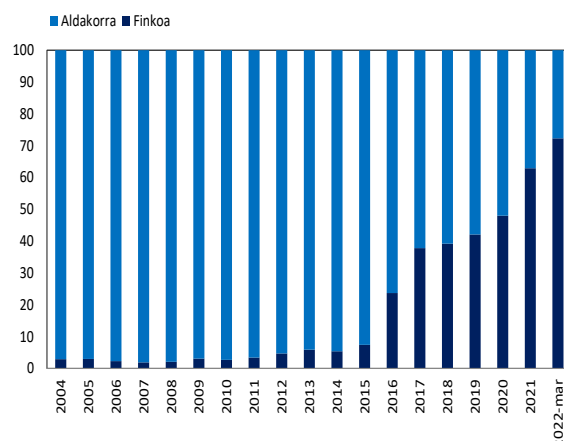
Interes tasen bilakaera

34. irudia

12 hileko euriborra

Hipoteken interes tasak

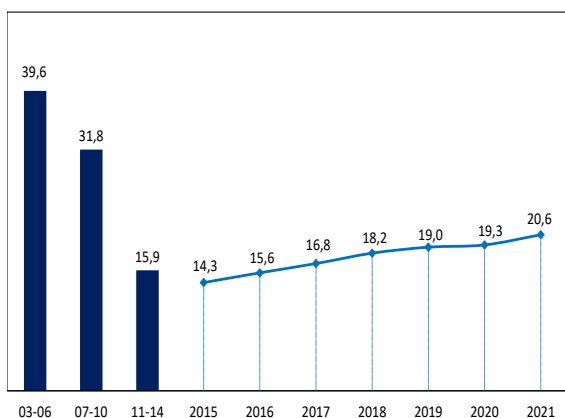
Iturria: INE eta Espainiako Bankua.

Higiezin merkatua, azkenik, pandemiak gutxien kaltetutako sektoreetako bat izan zen 2021ean. Prezioek (ia ez zuten eraginik izan) eta 2020an konfinamenduak eragindako aurrezkiak gorantz bultzatu zuten etxebizitzaren salerosketa. Garraioetako, Mugikortasuneko eta Hiri Agendako Ministerioak argitaratutako estatistiken arabera, 2021ean 25.303 eragiketa egin ziren, 2020an baino %23,4 gehiago, eta 2007ko mailetara itzultzea dakar, higiezin boom betean. Beraz, adreiluak babes balio gisa aldarrikatzen da, krisi garaian erosteko balioaren galerari aurre egiteko joera gutxi duten inbertitzaileentzako aukera bat, eta oraindik merkatuetako prezio merkeak aprobetxatu nahi dituzte, inflazioaren etengabeko hazkunderaren aurrean gorantz amaituko dutenak, zalantzarik gabe.

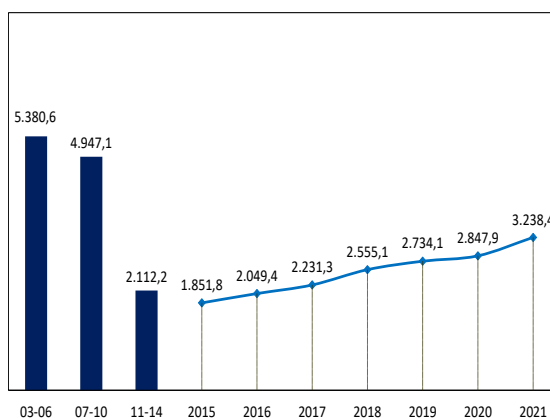
Horrek guztiak eragin zuzena izan zuen hipoteken merkatuan. INEren datuen arabera, 20.597 hipoteka sinatu ziren iaz Euskadin. 2010. urtetik ez zen hainbeste eragiketa erregistratu. Hipoteken batez besteko zenbatekoari dagokionez, azkenik, urte osoan prezioa %13,7 igo zen 157.222 eurora arte, 2008tik izan duen baliorik altuenera, alegia.

Etxebizitzaren hipoteken bilakaera. Mila ***35. irudia***

Formalizatutako hipotekak

Formalizatutako hipoteken zenbatekoa

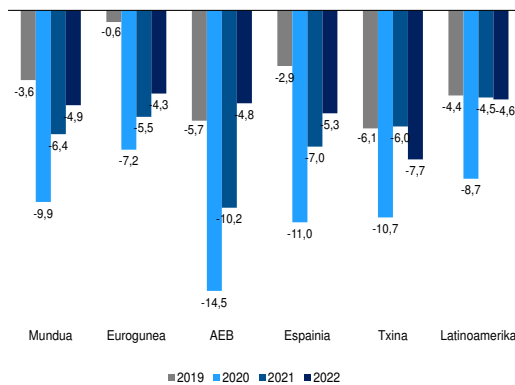
Iturria: INE.

2.2 Zerga politika bultzatzea

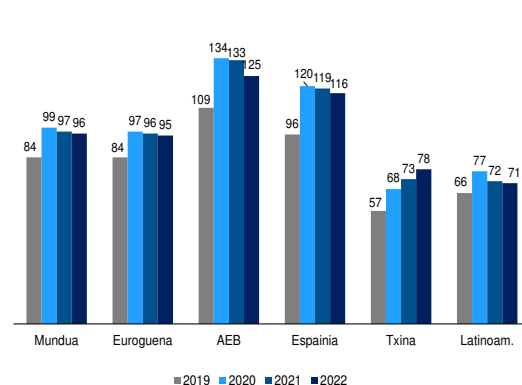
2021ean, politika fiskalak izaera hedakorrari atxiki zion ekonomia aurreratuetan, eta tonu apalagoa, berriz, gorabidean dauden herrialdeetan. Lehenengoen artean, osasun alorreko krisiak irautearen ondorioz, 2020an hartutako gastu eta diru sarreren neurri asko berritu egin ziren, eta, hori dela eta, zor publikoak eta defizitak nabarmen handitu ziren. Bilakaera hori ez dator bat garapen bidean dauden ekonomietan bi aldagai horiek izan duten hazkunde neurritsuagoarekin; izan ere, pandemiari aurre egiteko maniobra marjina txikiagoa izan zen.

Defizitaren eta zor publikoaren bilakaera 36. irudia

Defizit publikoa BPGaren %

Zor publikoa BPGaren %

Iturria: NDF.

2020ko martxoan, Europako Batzordeak laguntzen denbora markoa aldatu zuen, pandemiari eman beharreko erantzun ekonomikoa eta soziala egungo benetako beharretara egokitzeko helburu nagusiarekin. Hori horrela, enplegua eta produktibitatea zaintzen jarraitu nahi zen, bai eta negozioen kaudimena indartu ere. Horretarako, ezarri ziren laguntzak aurrerakin itzulgarri, mailegu, berme edo bestelako diru laguntza zuzen bihurtzeko aukera sartu zen. Jarraian, bost laguntza taldeak zehazten dira:

- Zuzeneko diru laguntzak, zerga abantaila selektiboak eta aurrerakinak: Estatu kideek enpresa bati gehienez 800.000 euro emateko planak ezarri ahal izango dituzte, likidezia premia larriari aurre egiteko.
- Enpresek bankuetatik hartutako maileguetarako estatu bermeak: Estatu kideek estatu bermeak eman ahal izango dituzte, bankuek maileguak behar dituzten bezeroei ematen jarraituko dutela bermatzeko.
- Enpresei diruz lagundutako mailegu publikoak: Estatu kideek enpresei interes tasa apaleko maileguak eman ahal izango dizkiete. Mailegu horiek inbertsioaren eta lan kapitalaren berehalako beharrak asetzen lagun diezaiekete enpresei.
- Estatuak ekonomia errealtari ematen dion laguntza bideratzen duten bankuentzako babesak: Estatu kide batzuek bankuek dituzten kreditu gaitasunak aprobetxatzeko eta

enpresei laguntzeko kanal gisa erabiltzeko asmoa dute, bereziki enpresa txiki eta ertainei laguntzeko. Markoak argi uzten du laguntza hori zuzeneko laguntzat hartzen dela bankuen bezeroentzat, ez bankuentzat berentzat, eta bankuen arteko lehiaren gutxieneko distortsioa bermatzeko orientazioa ematen du.

v) Epe laburreko esportaziorako kreditu aseguruak: markoak malgutasun gehigarria ematen dio zenbait herrialde negoziak ezin daitezkeen arriskuak direla frogatzeko moduari, eta, horri esker, Estatuak epe laburrerako kreditu aseguruak ematen dio esportazioari, beharrezkoa denean.

2020ko martxotik, Europako Batzordeak sei aldaketa egin ditu Estatuak laguntzei buruzko denbora markoan; azkena, 2021eko azaroaren 18an, eta indarraldia beste sei hilabetez luzatu du, 2021eko abenduaren 31tik 2022ko ekainaren 30era. Osasun krisiak bere horretan jarraitzen duenez eta 2020ko lehen erdian hartutako zerga neurriak mugaeguneratu direnez, lehenago hartutako neurriak luzatu egin dira, eta herrialde gehienetan hornidura gehigarriak sartu dira.

Zehatzago adierazita, euroaren eremuan, neurri berrien artean nabarmendu ziren enpresei laguntzeko hornidura gehigarriak, laguntza programa osagarriak sortuz, eta dauden eskemak indartu eta zabalduz. AEBetan, tamaina handieneko neurriak familientzako zuzeneko laguntzetara bideratu ziren; Erresuma Batuan, berriz, enpleguari laguntzeko hornidura berriak eta familiei laguntzeko neurri gehigarriak bideratu ziren.

Enpresen likidezari laguntzeko neurrien barruan, aipatutako ekonomia guztietan abal publikoen programak luzatu ziren, itzultzeko epe batzuk luzatu ziren eta sartzeko baldintzak lasaitu ziren. Hedapen horien ondorioz, berme publikoen programak 2021eko maiatzera arte egon ziren indarrean AEBetan, ekainera arte Alemanian eta abendura arte Erresuma Batuan, Italian, Espainian eta Frantzian. Horretaz gain, ezarritako jardueren artean, garrantzi handiagoa hartu zuten enpresentzako laguntza espezifikoek, EBren denbora markoaren barruan emandakoek. Horien helburua da pandemiak gehien kaltetutako sektoreetara bideratzea laguntzak. Horregatik, batez ere hegazkingintza eta automobilgintza sektoreetara jo zuten, eta Alemaniako gobernuak emandakoak izan ezik, normalean mendeko maileguak eta bermeak izan ziren, kapitaleko zuzeneko partaidetzak baino gehiago. Era berean, herrialde bakoitzeko langabezia sorospen espezifikoak hedatu ziren.

Espainiaren kasu zehatzean, 2021eko martxoan 11.000 milioi euro gaitu ziren (BPGaren %1) enpresen eta autonomoen kaudimena babesteko, eta autonomia erkidegoak arduratuko dira diru

hori ezartzeaz. Diru kopuru horretatik 7.000 milioi zuzeneko laguntza lerro berri bati dagozkio, eta horrek gastu finkoak eta zorrak ordaintzeko balioko du; 4.000 milioi, berriz, enpresen zorra berregituratzen eta enpresak birkapitalizatzen laguntzeko erabiliko dira. Bestalde, ezinbesteko kausa batean oinarritutako aldi baterako lan erregulazioak 2022ko martxoaren 31ra arte luzatu ziren.

Halaber, eurogunean, Egonkortasun eta Hazkunde Itunaren ihes klausularen luzapenak, 2020an aktibatu baitzen, mesede egin zion zerga politikari. Europar Batasunaren Egonkortasun eta Hazkunde Ituna 1997an sartu zen Ekonomia eta Diru Batasunaren hirugarren fasearen zati gisa. Euroa zirkulazioan jarri ondoren, Batasuneko finantza publikoak sasoi onean mantentzea zen bere helburua. Itun horretan jasotako arauen artean, gehiegizko defizitaren prozedura dago, zeinak ezartzen baitu aurrekontu defizita ez dela BPGaren %3 baino gehiago izan behar, eta zor publikoa, berriz, ez dela BPGaren %60 baino handiagoa izango. Betebehar horiek betetzen ez zituzten herrialdeek EBko Kontseiluak ezarritako beharrezko gomendioak aplikatu behar zituzten, haiek ezarri duen epearen barruan. Gomendio horiek gauzatzen ez badira, Estatu kideak Kontseiluak ezarritako zehapen ekonomiko bati egin beharko dio aurre, Batzordearen gomendio batean oinarrituta.

2009. urtean Europar Batasunak aurre egin behar izan zion zor krisiaren ondoren, 2011. urtean Batzordeak Itunean erreforma bat sartzea erabaki zuen. Itun hori *Six-pack* izenez ezagutzen da, eta zerga zaintza indartzeko sei erreformako multzoa da. Horien artean, ihes klausula orokorra ezarri zen. Horrek aukera ematen dio Estatu kideari epe ertaineko aurrekontu helbururanzko doikuntza ibilbidetik aldi baterako baztertzeko, baldin eta eragindako Estatu kidearen kontroletik kanpo badago eta eragin handia badu administrazio publikoen finantza egoeran edo euroaren eremuko edo Batasun osoko krisi ekonomiko larriko aldietan. 2020ko martxoan, aurrekaririk gabeko shock ekonomikoari aurre egiteko eta iraganeko akatsak saihesteko, hala nola austeritate garaia eta 2007ko finantza krisiaren ondoren aplikatutako murrizketak, hogeita zazpiek klausula aplikatzea erabaki zuten, eta 2021ean zehar luzatu zen, eta, gerra gatazkaren ondorioz, 2022an eta 2023an ere mantentzea aurreikusten da.

Arau fiskalen etetearen luzapenak oxigeno baloi gisa balioko du errusiarren inbasioaren ondorioek tenkatuta dauden Europako ekonomientzat. Neurri horren hedapenak adostasun politikoa du EBn, eta tarte handiagoa emango die Estatu kideei gerraren ondorio ekonomikoei aurre egiteko. Izan ere, EBko krisiaren denbora markoaren barruan, Estatu kideek milioi askoko estatu laguntzak eman dituzte energiaren prezio altuak, besteak beste, kaltetutako familiei eta enpresei laguntzeko.

Zehazki, Errusiak Ukraina inbaditu izanaren testuinguruan ekonomia babestera bideratutako Estatuko laguntza neurriei buruzko denbora markoak hiru laguntza mota jasotzen ditu:

1. Laguntzaren zenbateko mugatuak: Estatu kideek berehala sartu ahal izango dituzte 35.000 eurorainoko diru laguntza erregimenak nekazaritzaren, arrantzaren eta akuikulturaren sektoreetan krisiak kaltetutako enpresa bakoitzeko, eta 400.000 eurorainokoak krisiak gainerako sektoreetan eragindako enpresa bakoitzeko. Ez da beharrezkoa laguntza hori energiaren prezioen igoerarekin lotuta egotea, krisiak eta Errusiaren aurkako neurri murriztaileek hainbat modutan eragiten baitiote ekonomiari, baita hornidura katearen etete fisikoengatik ere. Laguntza hori edozein modutan eman ahal izango da, zuzeneko diru laguntzak barne.
2. Likideziari laguntzea, estatu berme eta mailegu hobaridun gisa: Estatu kideek eman ahalko dute: i) diruz lagundutako estatu bermeak eman ahal izango dituzte, bankuek egungo krisiak eragindako enpresa guztiei maileguak ematen jarraitzen dutela zaintzeko; eta ii) interes tasa hobaridunak dituzten mailegu publiko eta pribatuak.
3. Energiaren prezio garestiak konpentsatzeko laguntzak: Estatu kideek zati batean konpentsatu ahal izango dituzte enpresak, bereziki energia asko kontsumitzen dutenak, gasaren eta elektrizitatearen aparteko prezioen igoeretatik eratorritako kostu gehigarriengatik. Laguntza hori edozein modutan eman ahal izango da, zuzeneko diru laguntzak barne. Onuradun bakoitzeko laguntza orokorrak ezingo du gainditu diruz lagun daitezkeen kostuen %30, gehienez ere bi milioi euro une jakin batean. Enpresa batek ustiapen galerak dituenean, baliteke beste laguntza bat behar izatea jarduera ekonomiko baten jarraipena bermatzeko. Horretarako, Estatu kideek gehienez 25 milioi euroko muga horretatik gorako laguntzak eman ahal izango dizkiete energia kontsumitzaile handiei, eta 50 milioi eurorainokoak sektore jakin batzuetako enpresei, hala nola aluminioa eta beste metal batzuk, beira zuntzak, pasta, ongarriak edo hidrogenoa eta oinarritzko produktu kimiko ugari ekoizteari.

Aldi berean, eta Bruselak ezarritako jarraibideen arabera, herrialde zorpetuenek trantsizio berdea eta digitala gauzatzeko behar diren inbertsioekin jarraitu beharko dute, Europako Berreskuratze Planean oinarrituta. Prozesu horretan, Next Generation funtsek berebiziko garrantzia izango dute; izan ere, Espainiak dagoeneko 10.000 milioi euroko lehen ordainketa jaso du, 2021ean, funts horietatik. Espainia izan da Berreskuratze eta Erresilientzia Mekanismoaren Batzordearen (PRTR) zuzeneko finantzaketa jaso duen lehen herrialdea.

2.3 Euskal sektore publikoaren erantzuna

Zerga itunduak

EAEEn, 2021ean, zergen bidez bildutako diruaren datuek baieztatu egin zuten jarduera ekonomikoa suspertzeko fase batean sartu zela, koronabirusak eragindako beherakadaren ondoren. Jarduera ekonomikoaren hobekuntza horrek, mugak pixkanaka irekitzeak eta eskualdeetako konfinamenduak zein urruntze sozialeko neurriak bertan behera uzteak lagunduta, 2021ean zerga sarrerak zifra historikoetara iristea ahalbidetu zuten, bai kalkulu baikorrenak, bai 2019. urtean ezarri zen diru bilketaren aurreko errekorra gaindituz. Zehazki, 2021eko zerga itxiera, foru aldundiek eman dituzten datuen arabera, 15.963 milioi eurora arte igo zen, hau da, 2020. urteko emaitza baino %14,4 gehiago eta 2019koa, hots, pandemia aurreko azken ekitaldikoa, baino %3,2 gehiago.

Diru bilketaren %14,4ko igoera horren arrazoia ez dira bakarrik izan EAEko ekonomiaren susperraldi partziala eta prezioek 2021eko azken hilabeteetan izan duten igoera bizia, bi arrazoi horiek BPG nominala %8,1 igo baitzuten aurreko urtearen aldean. Horiez gain, Bizkaian 2019ko akta bakarren bidez aparteko diru sarrera batzuk lortu ziren, batez ere BEZari, MOSS/OSS (leihatila bakarreko erregimena, ingeleseko bere siglen arabera) BEZaren erregimena Estatuarekin ituntzeari eta 2020an atzeratu ziren diru sarrera batzuk orain bildu zirelako. Diru sarrera horiek pandemian zehar kalteak gutxitzeko eta enpresei likidezia gehiago emateko, beste arrazoi batzuen artean, hartu ziren neurrien ondorioz atzeratu ziren eta 2021ean jaso zen dirua.

Egia bada ere diru bilketaren dinamismoa nahiko orokorra izan zela, zeharkako zergapetzeak zuzeneko zergapetzeak baino portaera hobea erakutsi zuen, eta horrela berresten du zergen banakatzeak. Zuzeneko zergen artean eta PFEZren azterketarekin hasita, zerga horren diru bilketa %8,2 hazi zen eta 400 milioi euro baino gehiago handitu zen, balio absolututan, aurreko urtearekin alderatuta. 2021ean enpleguak izan zuen bilakaera positiboak azaltzen du, hein handi batean, erregistro hori; izan ere, lanaren atxikipenak %6,1 areagotu ziren 2020arekin alderatuta, inbertsio funtsen ondare irabazien gaineko atxikipenen aparteko igoerak ahaztu gabe (%58,2). Era berean, aipatu behar da igoera hori gainerako zerga figurena baino txikiagoa izan zela, eta horrek zerikusia duela 2020an zerga horren bilketaren beherakada txikiagoa izatearekin, errenta publikoen bilakaerak (soldata publikoak, pentsioak eta aldi baterako enplegu erregulazioko espedienteen lotutako transferentziak) eragin positiboa izan baitzuen.

Zuzeneko zergekin jarraituz, sozietateen gaineko zergaren diru bilketaren bilakaerak PFEZaren bilketaren ehuneko igoerak gaitu zituen eta %10,8ko aldakuntza tasa erakutsi zuen. Aipatu behar da aldaketa tasa esanguratsu hori pandemiak eragin handia izan duen zenbatekoen aldean kalkulatzeko dela, eta, diru bilketa aurreko ekitaldikoaren aldean nabarmen hazi den arren, ez dela lortzen 2019an bildutako zenbatekoak gaitutzea, zenbateko horiek baino %11,4 txikiagoa izan zelako.

Zuzeneko zergapetzearen parte diren gainerako figuretatik, 2021ean nabarmentzekoa da ondorengotza eta dohaintza zergaren bilketaren igoera, 2020ko eta 2021eko covid-aren gehiegizko hilkortasunengatik, eta ez-egoiliarren errentaren gaineko zergaren ondorioz, sozietateen mozkinen banaketan izandako susperraldiari esker.

Halaber, 2021ean, argindarraren prezioarekin lotutako neurriak nabarmendu behar dira, merkatuko prezioen igoera handiak direla eta. Adibide argia da energia elektrikoaren ekoizpenaren balioaren gaineko zerga, bi hiru hilekoko sortzapena kendu baitzen, nahiz eta horietako batek bakarrik eragin zion 2021eko bilketari, %17,1 jaitsi baitzen 2020.arenarekin. Era berean, elektrizitatearen gaineko BEZaren tasa %21etik %10era jaitsi zen kontratatutako potentzia 10 kWh-tik beherakoa duten kontratuetan (etxeko kontsumoa, funtsean).

BEZa, zeharkako zergapetzearen osagai nagusia baita, izan zen diru bilketak portaera hobea izatearen erantzule nagusia. Zehazki, %21,2ko hazkundearekin, erregistrorik positiboak eskuratu zituen zerga izan zen, familien kontsumoan izandako susperraldiari eta obra berrien salerosketen bilakaera onari esker, 2021ean etxebizitzaren prezioaren igoerarekin batera. Orobat, lehenago ere adierazi den bezala, gorakada hori, hein handi batean, ezohiko diru sarrerek eragin zuten. Batetik, hidrokarburoen merkaturatzeari buruzko auzi baten ondorioz Bizkaiko Ogasunari egindako ezohiko transferentzia baten ondoriozko diru sarrerak. Bestalde, merkataritza elektronikoaren eta zerbitzu digitalen gaineko MOSS/OSS BEZa Estatuarekin hitzartu izana.

Geroztik, elektrizitatearekin lotutako neurriak zabaldu ziren, eta elektrizitatearen gaineko zerga berezian tasa jaitsi zen (%5,1tik %0,5era), diru bilketa %9,1 jaitsiz. Tabakoaren laboreen gaineko zergak ere bide negatiboarekin jarraitu zuen (-%9,8). Alkoholaren eta garagardoaren kontsumoa zergapetzen duten zergen bilketari dagokionez, zerga horien aldaketak oso positiboak izan ziren, pandemiaren hedapenaren aurkako osasun neurrien aplikazioak gehien kaltetutako aldiarekin konparatzen baitira: konfinamenduak, edukiera-mugak, etab.

Zerga itunduen bilakaera
29. taula

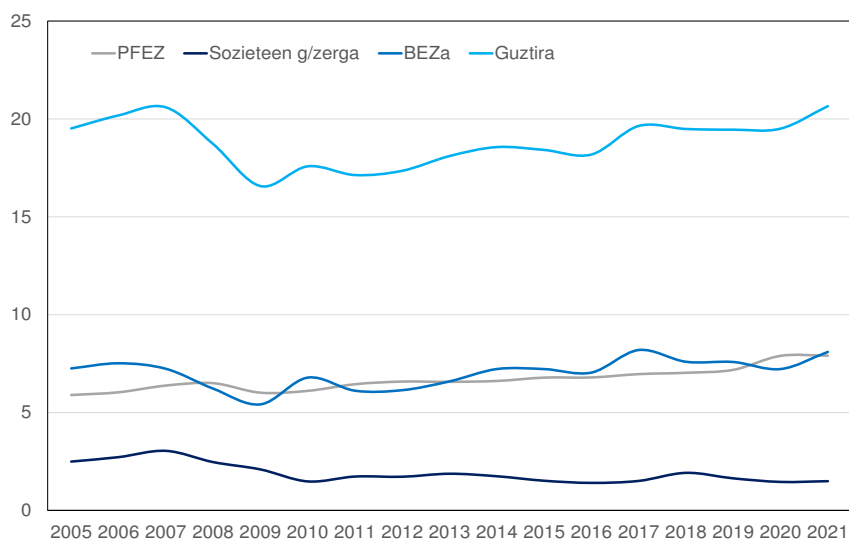
Mila euro

	Diru-bilketa		Urte arteko aldakuntza (%)				
	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
PFEZ	6.114.393	4,1	6,0	5,4	5,7	-1,1	8,2
Sozietateen gaineko zerga	1.155.151	-3,5	10,9	32,8	-11,7	-20,0	10,8
Ez-egoiliarren errentaren gaineko zerga	62.212	95,6	-	-2,4	59,8	-2,0	22,5
Oinordetza eta dohaintzen gaineko zerga	179.944	-2,4	6,2	12,0	-7,4	-0,1	47,3
Ondarearen gaineko zerga	171.456	6,8	1,2	13,3	-9,3	5,7	-3,2
Kreditu entitateen gordailuen g/ zergak	27.509	-0,4	2,1	-1,0	-1,6	14,3	-0,4
Energia elektrikoaren ekoizpenaren g/ zerga	24.673	-13,9	2,2	6,1	-32,0	25,6	-17,1
ZUZENAKO ZERGAK GUZTIRA	7.735.340	3,5	7,2	10,2	1,6	-4,1	8,9
BEZaren bertoko kudeaketa	6.256.924	1,4	20,4	-3,3	3,3	-14,3	21,2
Ondare eskualdatzeen gaineko zerga	182.440	19,3	19,0	10,8	1,7	-13,7	29,9
Egintza juridiko dokumentatuen g/ zerga	40.945	-10,2	-0,9	20,9	1,1	-24,6	14,3
Garraiobide jakin batzuen g/ zerga bereziak	20.279	8,6	21,1	20,0	7,9	-42,9	26,2
Fabrikaz. zerga berezia. Bertoko kudeaketa	1.521.390	2,3	2,5	-0,7	12,6	-17,1	14,6
Aseguru sarien gaineko zerga	104.638	2,4	2,0	4,6	-0,3	1,1	31,2
Joko jardueren gaineko zergak	6.591	20,6	20,5	11,0	-5,9	10,0	-3,8
Berotegi efektuko gasen gaineko zergak	3.207	-16,3	65,2	-7,6	-20,8	-7,1	13,4
Iraungitako zergak	-77	15,0	20,6	-23,5	70,2	96,3	25,9
ZEHARKAKO ZERGAK GUZTIRA	8.136.336	1,9	16,4	-2,3	5,0	-14,8	20,1
TASAK ETA BESTE. SARRERAK GUZTIRA	91.533	4,7	-11,5	11,0	-7,5	-30,3	19,7
ITUNDUTAKO ZERGAK GUZTIRA	15.963.209	2,7	11,8	3,5	3,3	-9,8	14,4

Iturria: Foru aldundiak.

Aitzitik, prezio energetikoen gorakadak eta jarduera ekonomikoaren suspertzeak, mugikortasunaren murrizketak ezabatzearekin batera, zerga berezien osagai nagusiaren hazkundera, hidrokarburoen gaineko zergarena, gorarazi zuten, %18,6 igo baitzen. Hala, zerga berezi guztien baterako bilketa %14,6 handitu zen, nahiz eta oraindik ere 2019koa baino bilketa maila txikiagoa izan.

Zerga nagusien diru bilketa 2005-2021. BPGaren %
37. irudia

Iturria: Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritzak egina, Eustaten eta foru aldundien datuekin.

Zerga bilketa BPG nominala baino askoz gehiago hazi zela kontuan hartuta, presio fiskala nabarmen handitu zen, eta serie historiko osoko erregistrorik handiena markatu zuen, BPGaren %20,7an kokatu baitzen, 2007an erregistratutako baliotik (%20,6) oso hurbil. Zuzeneko zergan (PFEZ eta sozietateen gaineko zerga) izan zuten igoera ez zen nahikoa izan BPGarekiko beren pisua handitzeko, eta, aurreko urtean bezala, %7,9an eta %8,5ean mantendu ziren, hurrenez hurren. Aitzitik, BEZaren bilketan izandako gorakada handiaren ondorioz, BEZaren pisua BPGarekiko %8,1ean kokatu zen, eta, beraz, PFEZa berriro gaingitu zuen, 2012tik gertatzen ari zen bezala, aurreko urteko salbuespen bakarrarekin.

Aparteko diru sarrerak

2021eko ekitaldian, zerga itunduak alde batera utzita eta aurreko ekitaldian bezala, pandemiarekin lotutako ezohiko diru sarrerak jaso dira Estatutik eta Europatik (MRRko funtsak).

Alde batetik, covid-19aren krisiak erkidegoetako finantzetan izan dituen ondorioak arintzeko helburuarekin, Estatuak, 2020an egin zuen bezala, erkidego eta hiri autonomoen artean 13.486 milioi euroko aparteko funtsa banatu zuen. Diru kopuru horretatik, Euskadiri 645 milioi euro iritsi zitzaizkion. Era berean, Estatu mailan hau ere, finantza kaudimena eta enpresen bideragarritasuna laguntzeko ezohiko neurrien artean –2021eko martxoan onartu ziren–, 7.000 milioi euroko zuzeneko laguntza lerro bat ezarri zen, autonomia erkidegoek kudeatu beharrekoa, krisiak gogorren jo dituen profesional autonomoei eta sektoreetako enpresei zuzendua, baldin eta haien diru sarrerak 2019arekin alderatuta %30 baino gehiago murriztu baziren. Hasiera batean Euskadiri 218 milioi euro egokitu bazitzaizkion ere, diru laguntzak eskuratzeko ezarri ziren baldintzen ondorioz emandako ditu guztia 95 milioi eurokoa izan da.

Beste aldetik, eta Next Generation Programaren babesean, 2021ean hasi ziren MRRtik datozen lehen zenbatekoak jasotzen. Europako funts horren dirua Estatuak banatzen du, Europako erakundeek onetsitako berreskuratzeko, eraldatzeko eta erresilientzia plana (PRTR) gauzatzeko helburuarekin. PRTR 30 osagaitan proiektatzen da, herrialdea modernizatzeko inbertsioetan eta erreformetan koherenteak diren proiektuak artikulatzeko.

Eusko Jaurlaritzak 2021ean jaso zituen 444 milioi euroetatik, diru sarrerarik handiena etxebizitza birgaitzeko eta hiri-berroneratzeko planaren osagaiari (PRTR) lotutakoa izan zen, handik 102 milioi euro jaso zirelako. Ondoren, mugikortasun jasangarriko, seguruko eta hiri inguruneetan eta metropolietan konektatutako talka plana, 67 milioi euroko finantzazioa izan baitzuen. Orobat, nabarmentzekoak dira gaitasun digitalen plan nazionalako 47 milioi, lan merkatu dinamiko, erresiliente eta inklusiborako politika publiko berrietarako 43 milioi, eta zainketen ekonomiarako eta gizarteratzeko politikak indartzeko txoke planerako 33 milioi. 2022ko ekainera arte, beste 83 milioi euro jaso dira. Guztira 527 milioi.

Eusko Jaurlaritzak zuzenean kudeatutako baliabide horiei, alde batetik, toki erakundeek Estatutik zuzenean jaso dituzten Europako funtsak eta, beste aldetik, Estatuko Administrazio Orokorrak zuzenean ebatzitako deialdien bidez banatu diren funtsak gehitu behar zaizkie.

Estatuko kudeaketaren figura nagusietako bat Ekonomia Berreskuratzeko eta Eraldatzeko Proiektu Estrategikoak (PERTE) dira. Estatuko ekonomiaren hazkundera ekonomikorako, enplegurako eta lehiakortasunerako arraste ahalmen handia duten proiektu estrategikoak dira, lankidetzaren publiko-pribatuaren osagai handia dutenak eta administrazioekiko zeharkakoak. Nahiz eta gaur egun onartuta dauden hamaika PERTE gehienak (ibilgailu elektrikoaren eta konektatuaren garapena;

abangoardiako osasuna; energia berriztagarriak, hidrogeno berriztagarria eta biltegiatzea; nekazaritzako elikagaiak; hizkuntzaren ekonomia berria; ekonomia zirkularra; ontzigintza; industria aeroespaziala; uraren zikloaren digitalizazioa; mikroelektronika eta erdieroaleak; ekonomia soziala eta zainketarena), oraindik ere ebazpen fasean dauden, aurreikus daiteke EAEko industriak eremu jakin batzuetan duen lehiakortasun maila altuak, hala nola ibilgailu elektrikoa eta konektatua, abangoardiako osasunean eta energia berriztagarrietan, batzuk aipatzearren, Europako baliabide asko mekanismo horren bitartez eskuratzea ahalbidetuko duela.

Gaur egun (2022ko ekainean), Euskadiri esleitutako MRRaren baliabideak 1.090 milioi eurokoak dira 2021-2023 aldirako; horietatik 856 milioi Eusko Jaurlaritzak kudeatuko ditu, 143 milioi Estatuak eta 90 milioi toki erakundeek.

Azken horiei dagokienez, EAEko 185 udalek jaso dituzte baliabide horiek. Zenbateko handiena MITMAk (Garraio, Mugikortasun eta Hiri Agendaren Ministerioa) deitutako programari dagokio. Programa hori diru laguntzak ematen dizkie udalei emisio gutxiko eremuak sortzeko eta hiri garraioaren eraldaketa digitala eta jasangarria garatzeko. Programa horren bidez, 65 milioi euro jaso dira.

Eusko Jaurlaritzaren eta foru aldundien jarduera ekonomikoa

Eusko Jaurlaritzaren aurrekontuak normaltasunerako igarobide gisa planteatu ziren, EAEko ekonomiaren susperraldia lortzeko asmoz. Horretarako, bi tresna erabili ziren. Batetik, Next Generation EU 2021-2026 funtsaren MRRtik iritsiko liratekeen diru sarrerak, eta, bestetik, ahalegin ekonomiko endogeno handia egingo luketena, batez ere aurrekontuaren defizita estaltzeko zor publikoaren arloan.

Ekonomia Itunaren Batzorde Mistoak 2020ko irailean hartutako akordioak %2,2ko erreferentziazko tasa ezarri zuen defiziterako, eta zor publikoak ez zuen BPGaren %16,9ko erreferentziazko tasa gainditu behar 2021. urtean. Aurrekontuetan jasotako agertokia 1.784 milioi eurokoa izan zen zorpetze garbian, eta 767,8 milioi euroko amortizazioak egin ziren; beraz, zorpetze gordina 2.552 milioi eurokoa izango zela planteatu zen.

Zerga itunduen bitartez eskuratutako diru bilketa 2021eko aurrekontuak egin zirenean aurreikusitakoa baino %12 handiagoa izan zen (1.713 milioi euro), hau da, hasieran aurreikusitako ekarpena baino 1.210,6 milioi euro gehiago. Estatutik jasotako aparteko diru sarrerekin batera, Eusko Jaurlaritzaren diru sarrera arruntak BPGaren %15,8ra igo ziren, zifra historikoa, 2020an baino ia bi puntu gehiago.

Osasun krisiak irautearen ondorioz, 2021ean bultzada fiskalari eutsi zitzaion, Egonkortasun eta Hazkunde Itunaren ihes klausularen luzapenak lagunduta. Baina urte horretan pandemiak gehien kaltetutako agenteen errentei eta finantza posizioari emandako babesa modu selektiboagoan bideratu zen; izan ere, osasun arloko krisiari eusteko neurriak gero eta fokalizatuagoak bihurtu ziren, eta, beraz, eragile multzo gero eta txikiagoari eragiteko joera izan zuten.

Mantentze horren ondorioz, 2020. urtean hartu ziren gastu eta sarrera neurri asko berritu ziren geroago ere. Eusko Jaurlaritzaren 2021eko aurrekontua pandemiak baldintzatu zuen hasieratik, eta, beraz, berriro sartu ziren covid-aren aurkako neurriak. Azkenean, 740 milioi euro bideratu ziren neurri horietara, hau da, 2020an zuzendu zirenak baino 75 milioi euro gehiago, hazkunde tasa %11 izan zelarik.

Eusko Jaurlaritzaren gastua koronabirusaren krisiari erantzuteko.

30. taula

	Milioi euro		
	2020	2021	Totala
Osasun sistema indartzea	432.001	361.349	793.350
Enpresei eta autonomoei zuzendutako neurriak	111.885	219.023	330.908
Likideziari laguntzeko neurriak	22.172	17.939	40.111
Kaudimenari laguntzeko neurriak (zuzeneko laguntzen covid lerroa)	0	95.231	95.231
Sektore espezifikoari laguntzeko neurriak	89.713	105.852	195.565
Enplegua babesteko eta langabeei laguntzeko neurriak	18.148	245	18.393
Pertsonei eta etxeei laguntzeko neurriak	34.963	31.133	66.097
Hezkuntzaren sektoreari laguntzeko neurriak	67.011	127.784	194.795
GUZTIRA	664.007	739.534	1.403.542

Iturria: Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritzak eginia Kontrol Ekonomikoko Bulegoaren datuekin. Eusko Jaurlaritza.

Osasun arloko egoera hobetzeari esker, osasun materialaren hornidurara, ospitaleko egonaldien kostura eta osasun inbertsioetara bideratutako covid neurrien baliabideak murriztu ziren, baina osasun arloko nahiz hezkuntza arloko langile beharrak areagotu ziren. Halaber, baliabide gehiago bideratu ziren enpresen kaudimenari laguntzeko neurrietara (covid linea, autonomoentzako eta enpresentzako zuzeneko laguntzak), baita pandemiak bereziki zigortutako sektore ekonomiko jakin batzuetara bideratutakoetara ere (lehen sektorea, merkataritza, turismo eta ostalaritza sektorea, garraioa eta kultura sektorea), eta nabarmen jaitsi ziren industriara eta berari lotutako zerbitzuetara bideratutakoak.

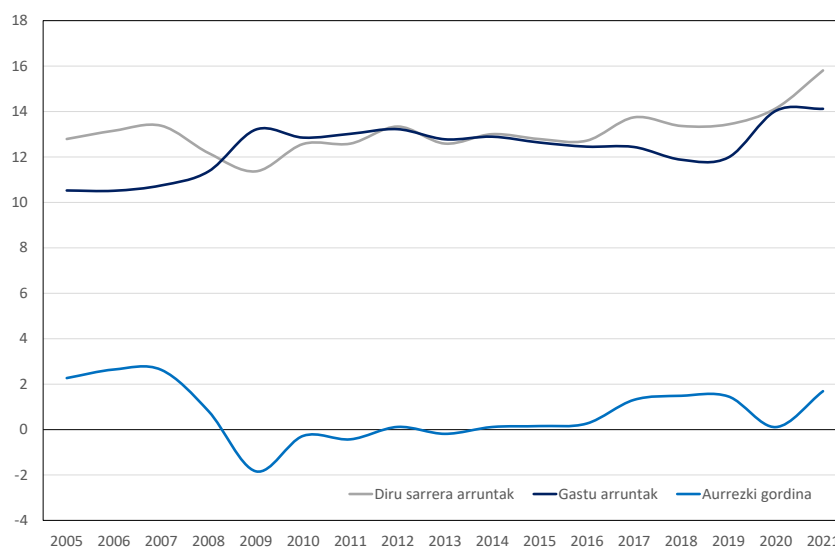
Gastu arruntek gorakada handia (%8,8) izan zuten arren, termino erlatiboetan Eusko Jaurlaritzaren ahaleginak bere horretan jarraitu zuen, eta, beraz, diru sarrera arruntekin alderatzean, aurrezki gordina pandemiaren aurreko mailetara igo zen (BPGaren %1,7).

2021eko ekitaldian zehar, bai diru sarreraren bai gastuen aurrekontu exekuzioaren bilakaera ikusita, eta diruzaintzako gerakinak gehitzeak lagunduta, aurrekontu orokorreko gain beste aurrekontu zuzkidura batzuk onartu ziren. Helburua, arau fiskalak bertan behera uztea aprobetxatuz, inbertsio publikoa sustatzea zen, Atzeraldi Handiaren ondoren egindako kontsolidazio fiskala doitzeko aldagaia izan zena eta gutxieneko mailetan zegoena.

Horrela, 2021eko maiatzean, Gobernu Kontseiluak 180 milioi euroko aurrekontu zuzkidura onartu zuen (62 milioi 2021ean eta gainerakoa 2022an eta 2023an) eskualde behartsuetan edo lehentasunezko jarduketaren eremuetan (LJE) (Ezkerraldea-Meatzaldea, Enkarterri, Oarsoaldea eta Aiaraldea) trakzioko proiektu batzuk dinamizatzeko, azken industria birmoldaketek gehien zigortutakoak eta pandemiaren eragin ekonomiko handiena jasan dutenak. Lurraldea berriz orekatzeko jardura hori 2021eko ekitaldian jarri zen abian, eta foru aldundiekin, udalekin eta eskualdeetako eragileekin lankidetzan gauzatuko da 2021etik 2023ra bitartean. LJEen proiektu bultzatzaileek kudeaketa arlo desberdinetan eragiten dute (industria, nekazaritza, kultura, enplegua, lanbide heziketa, osasuna, etxebizitza, trenbide azpiegiturak, etab.).

Geroztik, inbertsiorako jardura hori irismen orokorragoko beste batekin osatu zen: 2021eko Inbertsioen Aparteko Plana, 250 milioi euroko zenbatekoarekin, 2021-2024 aldian gauzatu beharrekoa, haietatik 170 milioi 2021. urtean. Haren helburua da abian diren eraldaketak bultzatzea, besteak beste, zientzia, teknologia eta berrikuntzako euskal sistemaren egitura teknologikoak indartzeko, bai eta hezkuntzako, osasuneko, epaitegietako edo etxebizitzako azpiegiturak indartzeko ere.

Eusko Jaurlaritzaren eragiketa arrunten bilakaera 2005-2021. BPGaren %
38. irudia

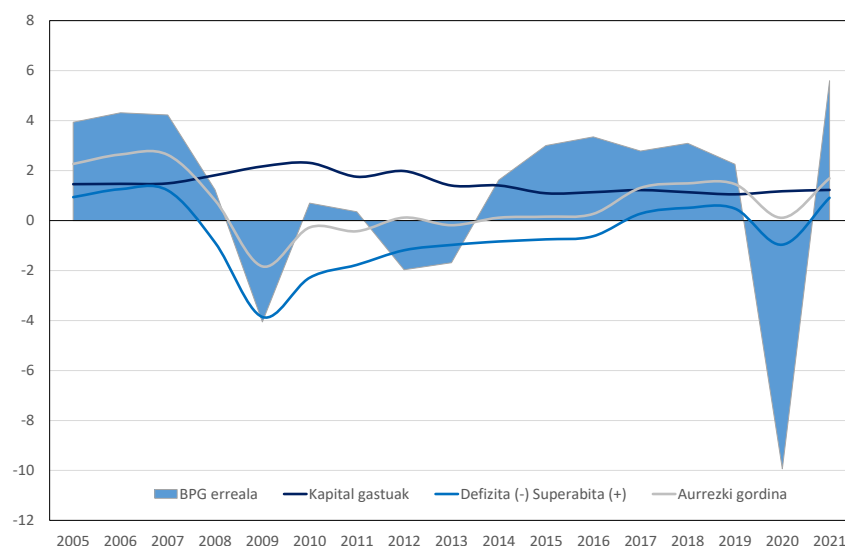

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Plan horiek proportzio handian gauzatu badira ere, ez da gauza bera gertatu MRR funtsekin lotutako proiektuekin, horien gobernantza ez baita kudeatzen erraza, eta funtsak Euskadiko gizarte eta produkzio sarera iristeko prozesua atzeratuz. Inbertsiorako proiektuen azterketa xehatuak agerian uzten du MRRari lotutako proiektuek aurkeztu duten egikaritze arazoa, %30eko egikaritze globalarekin, eta inbertsio partiden kasuan %11ra murrizten da.

Proiektu horien egikaritze maila eskasak kapitaleko gastuen gauzatze globalean eragin du, baina ez da %70era iritsi. Horrek ezinezko egin du gauzatutako inbertsioaren maila orokorrean jauzi kualitatiboa ematea, 400 milioi eurotik gorako defizita metatuz aurrekontuan sartutako inbertsioaren eta azkenean likidatutako inbertsioaren artean. Horrela, 2021ean inbertsioari lotutako kapitaleko gastuak %13 handitu diren arren, BPGarekiko inbertsio ahalegina azken ekitaldietako maila berean mantendu da, BPGaren %1,2, eta ez du lortu Atzeraldi Handiaren aurreko maila berreskuratzea.

Eusko Jaurlaritzaren aurrezkia, kapital gastua eta defizita 2005-2021. BPGaren %
39. irudia

Iturria: Eustat. Sektorre publikoaren aurrekontu estatistikak.

Eusko Jaurlaritzaren kapital eragiketen aurrezki gordinaren jokoak BPGaren %0,9ko finantzaketa ahalmena ekarri zuen 2021ean. Horrela, aurrekontuetan aurreikusitako finantzaketa beharra gaitasun bihurtu zen, batez ere diru sarrera arruntak handitu zirelako, hasieran aurrekontuan jasotakoaren aldean.

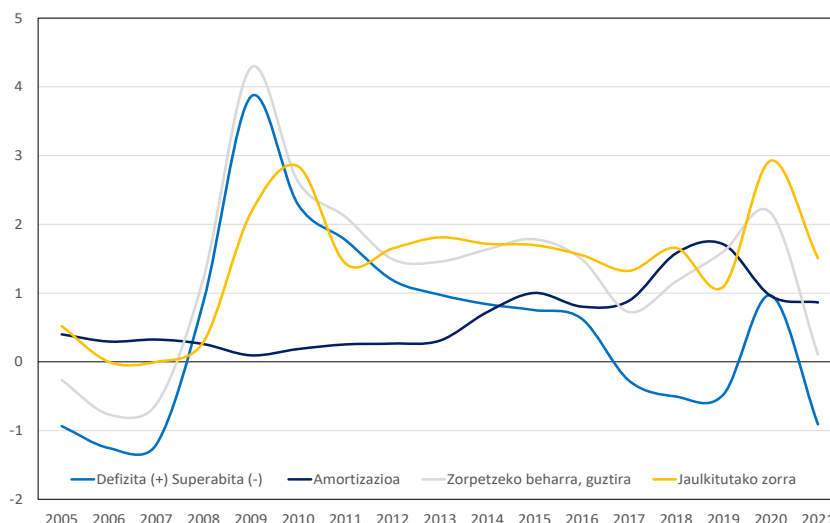
Hasiera batean, MRR proiektuei lotutako funtsek aurrekontuan duten eragina nulua da, egindako gastua bat datorrelako jasotako transferentziarekin, baina gastuaren zati bat ez gauzatzeak, 2021eko ekitaldian gertatu den bezala, zeregin garrantzitsua du dagokion ekitaldiko aurrekontu saldoan. Estatuak egindako transferentziak Eusko Jaurlaritzaren diruzaintzan sartu direla kontuan hartuta, gauzatu gabeko zatiak (diru sarreraren %70) aurrekontuaren superabita BPGaren 0,3 puntu inguru handitzea ekarri du. Hazkunde hori periodifikatze kontua da; izan ere, ekitaldi batean exekutatu ez diren MMRko funtsak, Europar Batasunetik datozen beste funts batzuk ez bezala, ez dira galtzen, baizik eta datorren urteko aurrekontuan sartzen dira. Horregatik, horrek zehaztu egiten du 2021eko aurrekontu superabitaren bolumena.

Zorraren 668 milioiko amortizazioarekin (BPGaren %0,9) eta finantza aktiboen %0,1eko aldakuntzarekin, 2021eko ekitaldiko zor jaulkipenak 1.000 milioi eurotik gorako zorpetze beharrak gainditu zituen, BPGaren %1,4, aurrekaririk gabeko maila, inoiz ez baitzen gainditu 1988an lortutako BPGaren %1eko gehieneko maila. Horrela, 2021eko zor jaulkipenaren zatirik handienak Eusko Jaurlaritzaren altxortegia handitu zuen.

Portaera hori izan du lehenago ere Eusko Jaurlaritzak bere historiako hainbat unetan, hala nola iaz (%0,8) edo Atzeraldi Handiaren aurreko urteetan, baina inoiz ez hain ehuneko handian. Atzeraldi Handian kontrakoa gertatu zen: aurreko hamarkadan saneamenduarekin metatutako erreserbak zirela eta, 2009ko zorraren jaulkipena zorpetze beharraren erdia baino ez zen izan, BPGaren %4,3ra iritsi baitzen.

Eusko Jaurlaritzaren finantzaketa ahalmena epe laburrerako finantzaketan oinarritu izan da beti, kantitate handiekin, zenbait ekitalditan BPGaren %1 baino askoz ere gehiago izan dira, eta 2011-2014 aldian, krisiaren ondorioz, %0,2 inguruko balioetara egokitu zen. 2015etik aurrera, berriz ere handitu egin da bere garrantzia, eta 2021ean BPGaren %0,8an kokatu da.

Eusko Jaurlaritzaren zorpetze beharraren analisia 2005-2021. BPGaren %
40. irudia

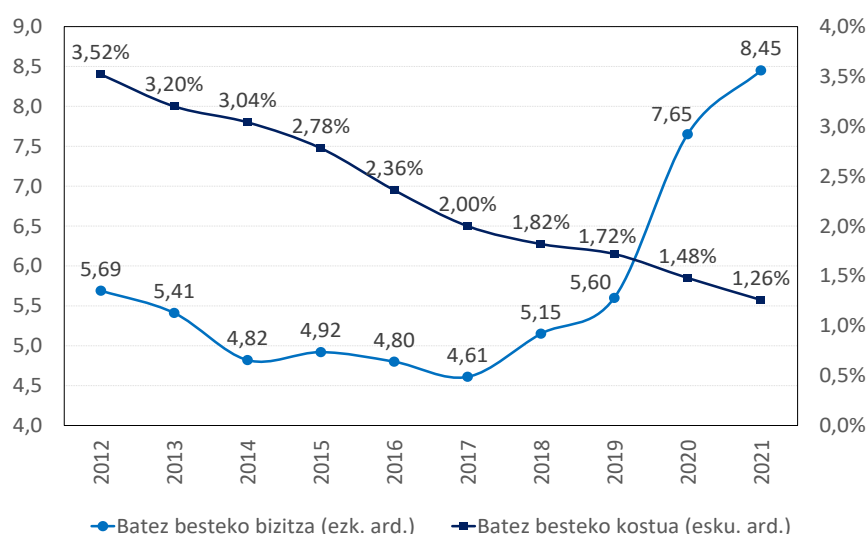

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera, Eusko Jaurlaritzaren zorraren saldo bizia 11.172 milioi eurora iritsi zen, baina BPG nominalaren hazkundera handia kontuan hartuta, termino erlatiboetan BPGaren %15,6ra jaitsi zen, 2020an baino sei hamarren gutxiago, orduan inoizko mailarik altuena eskuratu baitzen, egin zen zor jaulkipen garrantzitsuagatik eta jarduera ekonomikoaren jaitsiera handiagatik. Halaber, 2021eko zor maila hori Ekonomia Itunaren Batzorde Mistoan ezarritako BPGaren %16,9ko helburuaren azpitik dago. Hala, zorpetze maila txikiena duten autonomia erkidegoen artean dago kokatuta Euskadi, eta Madrilek, Nafarroak eta Kanariak soilik gainditzen dute.

2021eko zorraren jaulkipen ia osoa apirilean egindako bonu jasangarrien bosgarren jaulkipenari egokitu zitzaion, 1.000 milioi euroko zenbatekoarekin, 11 urteko eperako, eskaintza baino hiru aldiz eskari handiagoa eduki zuena eta %0,45eko kupoi finkoarekin. Hori horrela izanda, Eusko Jaurlaritzak jaulkipen mota horien alde egindako apustua sendotzen zen; izan ere, ingurumen eta gizarte proiektuei lotuta daude, finantzaketa arduratsua eta eraginkorra sustatzen dute eta Euskadiko ingurumen, ekonomia eta gizarte erronkei aurre egitea ahalbidetzen dute. Urtearen amaieran, bonu jasangarrien indarreko jaulkipenak 3.200 milioi eurokoak ziren, eta zirkulazioan zegoen Eusko Jaurlaritzaren zor publikoaren tituluz guztien %48 mota horretakoak ziren (zorpetzearen %30).

Zorraren kostua eta bizitza
41. irudia

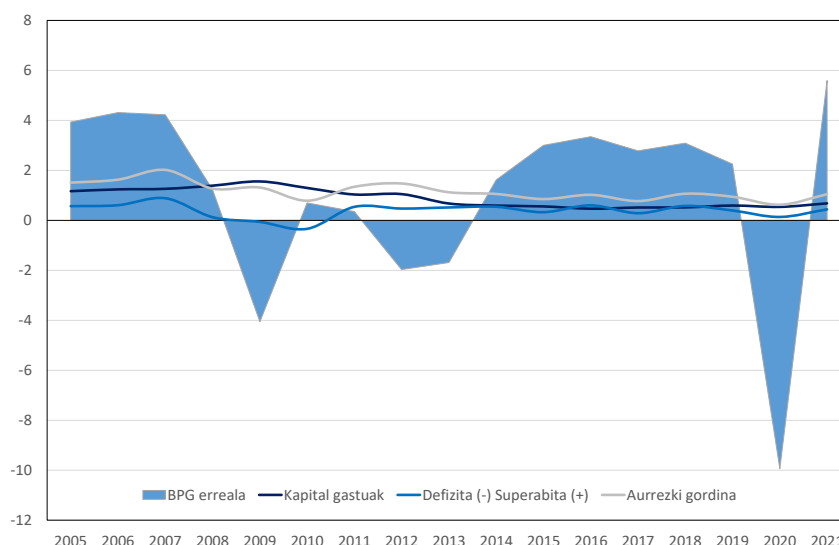
Iturria: Ekonomia eta Ogasun Saila.

2021ean, zorraren batez besteko kostua, hamarkada osoan bezala, murrizten jarraitu zen eta %1,26ra iritsi zen, eta horren osagarri, zorraren iraupena 8,45 urtera arte luzatu da. Merkatze horretan, EBZk aplikatzen duen diru politika hedakorraz gain, inbertitzaileek Euskadin duten konfiantzak ere lagundu du, agentzia espezializatuen kreditu kalifikazioak berretsita.

Iraupenaren igoerari dagokionez, nabarmendu behar da 2020an 510 milioi euroko 50 urterako bonu bat jaulki zela, 2070ean epemuga izango duena. Halaber, zorraren %78 tasa finkoari dagokio, eta %22, berriz, tasa aldakorrari. Zorraren guztizko zenbatekotik %62 bonuek eta %38 maileguek osatzen dute.

Foru aldundien kasuan, 2020an, pandemiak eragindako egoera gorabehera, aurrekontu superabit txiki bat eskuratu zuten, eta 2021eko ekitaldian BPGaren %0,4ra handitu da superabit hori, azken urteetako batez besteko mailan kokatuta dagoen kopurua baita. Adierazi den bezala, diru bilketaren igoera handia izan zen, eta horrek diru sarrera arruntak BPGaren %21,7ra arte handitzea eragin zuen, eta inbertsioa ere BPGaren 0,7 punturaino igo zen, azken urteetako batez bestekoaren inguruan kokatuz, eta ez zen iritsi Atzeraldi Handiaren aurreko mailara, non BPGaren %1 gainditzen zen.

Foru aldundien aurrezkia, kapital gastuak eta defizita 2005-2021. BPGaren %
42. irudia

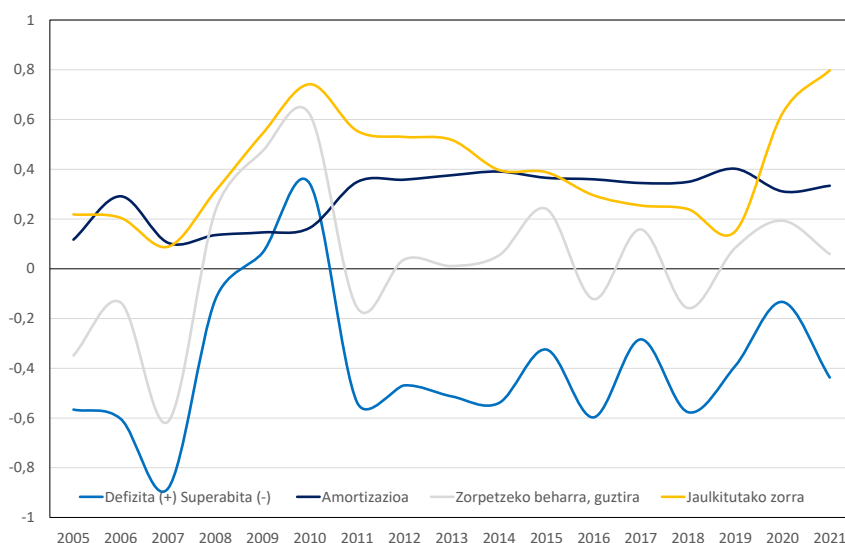

Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Azken 30 urteetan, foru aldundi guztiek oso gutxitan aurkeztu dituzte finantzaketa beharrak: hain zuzen ere, 2002an eta Atzeraldi Handian. Pandemiaren urte hauetan finantzaketa ahalmena izaten jarraitu dute, nahiz eta Estatuarekin lortutako akordioari esker, 2020an gertatzen zen bezala, beren kontuak aurrekontu defizitarekin aurkeztu ahal izan (BPGaren %0,9 eta %0,8 2020an eta 2021ean, hurrenez hurren). Foru aldundiek defizitean erortzeko aukera erabaki zuten, ez baitziren toki erakundetzat hartu defizitean eta zorrean erortzeko aukerari dagokionez. Lurralde historikoek zerga ahalmen handia dutenez, krisi ekonomiko batek eragindako diru sarreren jaitsiera ezin da konpentsatu beste administrazio batzuen transferentzia arrunten bidez, eta, beraz, zorpetzera jo behar izan dezakete.

Finantzatzeko ahalmen hori gorabehera, foru aldundiek ere zorra jaulki dute, 600 milioi euro baino gehiago, BPGaren %0,8, eta finantza aktiboen eta pasiboen jokoa kontuan hartuta, BPGaren %0,7ko gehiegizko zorpetzea dakarte, foru altxortegiek gora eginez. Hala eta guztiz ere, foru aldundiek 2021. urtearen amaieran zuten zorra, gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera, 3.365 milioi eurokoa zen, BPGaren %4,7, eta igoera txiki bat izan zuen aurreko ekitaldiko mailarekin alderatuta. Hala ere, foru aldundiek 2013an lortu zuten gehienekoa (BPGaren %5,3) baino puntu erdi txikiagoa da.

Foru aldundien zorpetze beharraren analisia 2005-2021. BPGaren %
43. irudia

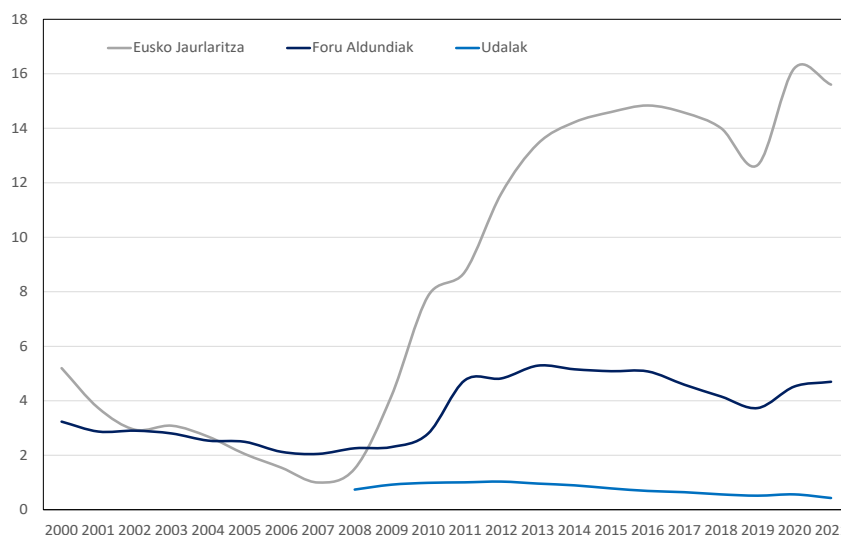
Iturria: Eustat. Sektore publikoaren aurrekontu estatistikak.

Udalen zorra, beste aldetik, aurreko urteko hazkunderaren ondoren, 2012an hasitako beheranzko bidera itzuli da, eta BPGaren %0,4an kokatu da. Guztira, administrazio autonomoaren zorra BPGaren %20,7 da.

Egonkortasun eta Hazkunderako Itunak biltzen dituen arau fiskalak bertan behera uzteak eta aztertu berri den kontu publikoen hobekuntzak euskal administrazio publikoentzako eremu fiskal berria erraztu dute, eta, horri esker, EAEko erakundeek 2022ko martxoan onartu dute 2022-2024ko Euskadiko Inbertsio Estrategikoen Plana. Hainbat urtetarako inbertsio programa horrek inbertsio publikoari bultzada eman nahi dio, epe luzerako hazkunde potentziala handitzeko eta eremu pribatuak eta estrategikoak mobilizatzeko. Planak Eusko Jaurlaritzaren eta foru aldundien baliabide propioak aktibatzea dakar, 530 milioi euro ingururen truke, Euskadi Next egitarauan jasotako proiektu eraldatzaileen zati bat abian jartzeko, MRRtik datozen Europako funtsak iritsi arte itxaron gabe.

Autonomia Administrazioaren zor publikoaren bilakaera (gehiegizko defizitaren protokoloaren arabera). BPGaren %

44. irudia

Iturria: Espainiako Bankua, Ogasun Ministerioa eta INE (eskualdeko kontabilitatea).

Eusko Jaurlaritzak egindako gastuaren analisi funtzionala

Azken hamarkadan, Atzeraldi Handiaren ondorengo urteetan lortutako gastu sabaia egonkortzea, BPGaren %15 ingurukoa, kolokan geratu zen pandemiaren etorrerarekin eta, ondorioz, erantzun publikoaren premiarekin. 2021ean krisi ekonomiko eta sanitarioari erantzuna ematen jarraitu zen, EAEko ekonomia suspertzeko eta berreskuratzeko helburuarekin. Horrela, 2021ean, 2020an bezala, Eusko Jaurlaritzaren gastua BPGaren %16tik gorakoa izan zen.

Analisi funtzionalari dagokionez, gastuek Eusko Jaurlaritzaren aurrekontuaren egitura bereziari jarraitzen diote hasiera-hasieratik, alderdi bakoitzaren pisan izan diren aldaketekin, transferitutako eskumen berrien, aldizkako krisien ondoriozko aurrekontu inpaktuen eta legealdi bakoitzean eragin handiagoa edo txikiagoa duten politika publikoen erabakien arabera.

2021ean, osasun eta hezkuntza arloetako politikek Gobernuaren bi gastu eremu nagusi izaten jarraitzen dute, bien batuketak aurrekontu osoaren %56 eta %58 arteko portzentaje bat biltzen dutelako. Pandemiaren aurreko urtearekin alderatuta, BPGarekiko pisu erlatiboa handitu egin da: osasunaren pisua %5,40 da (0,35 puntu igo da) eta hezkuntzarena, berriz, %3,94 (0,3 puntu handitu da).

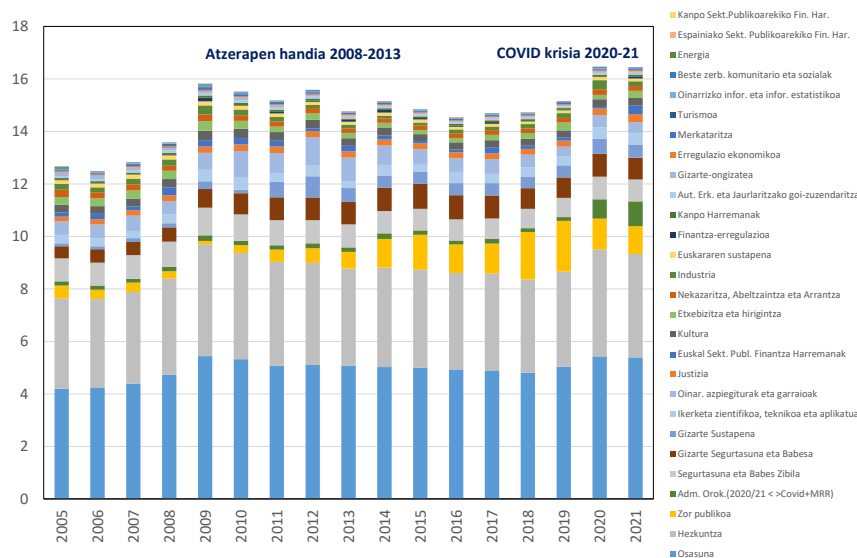
Era berean, zor publikoaren partidaren zenbatekoa gutxitu izana azpimarratu behar da; izan ere, zor publikoaren jaitsiera 2020an hasi zen eta aurrekontuaren %6,4 suposatu zuen, 2018ko eta 2019ko %12aren aldean, zorraren amortizazio txikiagoaren eta interesen kostuari eustearen ondorioz. Horri dagokionez, zorraren zerbitzuaren %18 finantza gastuei dagokie, 2012an eta 2013an izan zen %53tik oso urrun, finantza krisiaren ondoren Europar ezarritako austeritate politiken ondorioz.

Bestalde, nabarmendu behar da administrazio orokorraren gastuei lotutako partidak gora egin duela, bai 2020an, bai 2021ean; izan ere, politika publiko horren zeregina boskoiztu egin da aurreko urteekiko, eta laugarren garrantzitsuena da osasunaren, hezkuntzaren eta zor publikoaren ondoren. Igoera horren arrazoia izan da, alde batetik, "covid-19ak eragindako krisiaren aurkako neurriak" ezohiko programa sartu dela, 2020 eta 2021 urteetako gastuen %3,5 eta %4,0 hartzen dituen. Bestetik, 2021ean sortutako programa berria sartu da, zeinaren bidez bideratzen baitira Estatutik MRRren bidez jasotako Europako funtsen zati bat.

Justiziako gastuaren barruan, kualitatiboki aipatu behar da 2021ean espetxe politikaren arloan transferitutako eskumen berria, 8,2 milioi euroko zenbatekoarekin, eta kuantitatiboki etorkizuneko Bilboko Justizia Jauregia (egungo Mapfre eraikina) 41 milioi euroan erostea, eskura dauden bulego judizialak berrantolatzeke. Bestalde, nabarmendu behar da, 2020ko beherakadaren ondoren, etxebizitza politiken pandemiaren aurreko zifretara (200 milioi) eta turismoko politiketara (21 milioi) itzuli dela. Aitzitik, industria politikak, 2020an egindako bultzadaren ondoren (248,6 milioi), bere gastua murriztu eta moderatu du, 140,7 milioi euroko zenbatekora iritsiz, 2019koaren antzeko zifretara itzuliz.

Gizarteratzeko funtzioari lotutako gastuak, diru sarrerak bermatzeko politikari dagozkionak, BPGaren %0,57 inguruan mantentzen dira, eta enplegu politikak, berriz, %0,33an kokatu dira. Aurreko ekitaldietan nabarmentzen ziren beste partida garrantzitsu batzuk, hala nola euskal Y-tik eratorritako kudeaketa kredituak, nabarmen murriztu dira eta 34 milioi euro besterik ez dira izan orain.

Eusko Jaurlaritzak gauzatutako gastuaren bilakaera (2005-2021). BPGaren % 45. irudia

Iturria: Eustat eta Eusko Jaurlaritzak; Ekonomia eta Plangintza Zuzendaritza.

Erregulazio ekonomiko orokorrean, Finkatuz funtserako 50 milioi euroko zuzkidura nabarmentzen da, diruzaintzako gerakinen kargura, Finantzen Euskal Institutuak kudeatuta. Horrela, aipatutako finantza tresnak 210 milioi zituen 2021ean, legegintzaldian zehar kapitala handitzen joateko aurreikuspenarekin, 300 milioira iritsi arte. Helburua Finantzen Euskal Institutuaren maniobra marjina indartzea zen, EAEko finantza politika artikulatzeaz arduratzen baita, eta sustapen eta garapen ekonomikoko politikak aktibatu ahal izatea, horiek baitira Euskadiren eraldaketa bidea markatzen dutenak.

Etorkizuneko finantza publikoen jasangarritasuna

Administrazio publikoen jarduteko gaitasunean eta finantza publikoen iraunkortasunean giltzarri diren bi elementu daude. Alde batetik, EHLren babes klausula desaktibatzea; izan ere, Ukrainako gerrak sortutako ziurgabetasuna eta susperraldi ekonomikoari dakarzkion arriskuak kontuan hartuta, ziurrenik 2024. urtera arte atzeratuko da. Horri esker, nolabaiteko marjina egongo da inbertsio publikoak modu efikaz eta eraginkor batean proaktiboki kudeatu ahal izateko.

Europar, adostasuna dago arau fiskalen esparrua berrikusteko beharrari buruz, azken hamarkadetako esparru horretan hutsune handiak izan baitira. Europako Batzordea 2021eko urrian hasi zen hura berrikusten, eta bere helburuen artean honako hauek nabarmentzen dira: konplexutasuna murriztea, haren betetzea hobetzea, zerga politikaren jokabide kontraziklikoagoa sustatzea eta trantsizio digital eta berdeei lotutako inbertsio premia berriak egokitzea.

Bidea zabaltzen ari den aukeretako bat da markoa antolatzea zor publikoaren epe ertaineko helburu bakar baten inguruan –herrialde bakoitzerako desberdina izan daitekeena–, eta tresna fiskal gisa ezartzea gastu publikoa epe ertaineko ikuspegiarekin finkatzea, gastu publikoaren hazkundera jarduera ekonomikoaren hazkunde potentzialarekin lotuz. Argi dagoena da datozen urteetan zerga baterakuntzaren bidearekin bat datozen aurrekontu politikak ezartzea eskatuko dela. Bestalde, espero zen arau fiskalen itzulerari inflazioaren igoera eta berau denboran irautea gehitu zaizkio. Moneta agintaritzek interes tasei eusteko ematen duten erantzunak finantza baldintzak gogortzea ekarriko du, eta, ondorioz, sektore publikoaren finantzaketa kostuak handitzea. Horri dagokionez, Eusko Jaurlaritzaren zorraren batez besteko iraupenaren luzapenak eta interes tasa finkoko finantzaketaren pisu handiagoak kostuan duen eragina mailakatua izatea eragingo dute.

Europako Banku Zentralaren politiken emaitzak, inflazioaren aurka borrokatzeko eta, aldi berean, euroguneko finantza zatiketa eta beste zor krisi bat saihesteko helburu korapilatsuan, administrazio publikoen finantzaketa baldintzak eta aukerak zehaztuko ditu. Egoera horren aurrean, zorrozatasuna, aurrekontu egonkortasuna, finantza iraunkortasuna eta, azken batean, finantza publikoen kalitatea euskal administrazioek zaindu beharreko balioak dira, aurrekontu publikoaren kudeaketa arduratsuarekin, eta horrek gastu publiko arruntaren gehikuntzak ekonomiaren hazkunde potentzialaren bideari edo diru sarrera publikoen egiturazko hazkunderari edo biei batzera behartzen du.